

ישראל 2025: פרשת דרכים דמוגרפית

אלכס וינרב

מאמר זה פורסם במסגרת דוח מצב המדינה: חברה, כלכלה ומדיניות 2025

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל

מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל נוסד ב-1982 ביוזמתם של הרברט מ' סינגר, הנרי טאוב וארגון הג'וינט האמריקאי. המרכז ממומן באמצעות קרן צמיתה שהוקמה על ידי קרן הנרי ומרלין טאוב, קרן הרברט ונל סינגר, ג'יין וג'ון קולמן, קרן משפחת קולקר-סקסון-הלוק, קרן משפחת מילטון א' ורוזלין ז' וולף וארגון הג'וינט האמריקאי. המרכז מקבל גם תמיכה שנתית נדיבה מתורמים פרטיים, מקרנות ומפדרציות יהודיות.

מרכז טאוב הוא מכון מחקר על-מפלגתי ובלתי תלוי העורך מחקרים איכותיים בנושאי חברה וכלכלה בישראל. המרכז מציג בפני מקבלי ההחלטות המובילים ובפני כלל הציבור בישראל תמונה רחבה המשלבת בין הממדים החברתיים והכלכליים בהתוויית מדיניות ציבורית. הצוות המקצועי של המרכז ועמיתי המדיניות הבין-תחומיים, הכוללים חוקרים וחוקרות בולטים בתחומם באקדמיה ומומחים ומומחיות מובילים בתחומי המדיניות, עורכים מחקרים מבוססי נתונים בנושאים חברתיים-כלכליים מרכזיים שעל סדר היום במדינה. המרכז מציג ניתוחים אסטרטגיים לטווח ארוך וחלופות מדיניות בפני הציבור ובפני מקבלי ההחלטות על ידי כתבות בתקשורת, תוכנית פרסומים פעילה, כנסים ופעילויות אחרות בישראל ובחו"ל.

הפרסומים של מרכז טאוב הם על דעתם ועל אחריותם של מחבריהם בלבד. אין בהם כדי לחייב את המרכז, את חבר הנאמנים שלו, את עובדיו האחרים ואת התומכים בפעולותיו.

אנא צטטו מחקר זה כך:

Weinreb, A. (2025). *Israel 2025: A Demographic Fork in the Road*. Taub Center for Social Policy Studies in Israel. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17890510>

כתובת המרכז: רחוב האר"י 15, ירושלים

טלפון: 02-567-1818

דואר אלקטרוני: info@taubcenter.org.il

אתר אינטרנט: www.taubcenter.org.il

ישראל 2025: פרשת דרכים דמוגרפית

אלכס וינרב

מבוא

מאז קום המדינה ירד קצב גידול האוכלוסייה בישראל מתחת ל-1.5% רק פעמיים: ל-1.42% ב-1981 ול-1.35% ב-1983. בשנת 2025 השיא הזה עומד להישבר; לפי הערכותינו, הוא יעמוד על כ-0.9%.

המטרה העיקרית של פרק הדמוגרפיה השנה היא לשפוך אור על הירידה חסרת התקדים בקצב גידול האוכלוסייה. נסקור את המגמות בשלושת הרכיבים המניעים כל שינוי אוכלוסיין: תמותה, פריון והגירה. ככלל, מספר הפטריות נמצא בעלייה איטית, אבל הוא צפוי לעלות בשיעור מהיר הרבה יותר בעשור הקרוב, למרות תוחלת החיים הגבוהה והמרשימה בישראל. באשר למספר הלידות בישראל, מספר זה היה יציב באופן יוצא דופן; אך בחינה מקרוב מגלה הבדלים ברורים במגמות הפריון בין קבוצות האוכלוסייה המגוונות של ישראל, שיש להם השלכות על הגידול העתידי – למשל סימנים מוקדמים לירידה משמעותית בשיעורי הפריון בקרב נשים יהודיות, וכן המשך הירידה בשיעורי הפריון בקרב נשים מוסלמיות. שילוב של מגמות התמותה והילודה מאפשר לנו לאמוד את הריבוי הטבעי בישראל – גידול דמוגרפי שאינו קשור להגירה נטו – אשר נמצא בירידה בשנים האחרונות, וכפי שאנחנו מראים, בשני העשורים הקרובים הוא עתיד לצנוח באופן דרמטי יותר.

החלק האחרון בפרק – שהוא גם הארוך ביותר – עוסק בהגירה, אשר משתנה בבירור במהלך השנים האחרונות, הן מבחינת תנועת האנשים אל ישראל והן מבחינת התנועה ממנה. שינוי זה הוא הגורם המרכזי העומד בבסיס ירידת שיעורי הגידול באוכלוסיית ישראל. יש לציין כי לעיתים קרובות חלק מהמדדים המשמשים לתיאור התנועות האלה מובנים שלא כהלכה, ולכן נעשה בהם שימוש מוטעה. כאן אנחנו מבהירים את הסוגיות האלה,

* פרופ' אלכס וינרב, מנהל המחקר וראש תחום הדמוגרפיה, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

מצביעים על המרכזיות של "הגירה מחדש" (remigration) בדפוסי ההגירה הישראלים ועומדים על הגיון שחל לאחרונה ביעדי ההגירה של ישראלים. עוד אנו מציגים מודל סטטיסטי לחיזוי ההגירה נטו לטווח ארוך של ישראלים בשנים הקרובות, המראה שהשיעור הגבוה של הגירה יוצאת יימשך לפחות עד יוני 2026.

תמותה

המדד הסטנדרטי המשמש לחישוב התמותה באוכלוסייה הוא "תוחלת חיים בלידה". באמצעות לוחות תמותה, מדד זה מחשב כמה זמן יחיה אדם ממוצע שנולד היום, בהנחה שהוא נתון לשיעורי התמותה לפי גיל השוררים כיום.

לפי אומדני ה-OECD – המבוססים על נתונים שנמסרו לו על ידי הלשכות המרכזיות לסטטיסטיקה בכל מדינה – תוחלת החיים בלידה בישראל בשנת 2023 עמדה על 83.7 שנים. מכל מדינות ה-OECD, רק שווייץ, יפן וספרד השיגו תוצאה גבוהה יותר. למעשה, תוחלת החיים בישראל הייתה גבוהה ב-5.3 שנים מזו שבארצות הברית וב-2.7 שנים מזו שבבריטניה. תוחלת החיים של גברים בישראל, שעמדה על 81.7, דירגה אותה במקום השני יחד עם לוקסמבורג ושוודיה; רק זו שבשווייץ הייתה גבוהה יותר. תוחלת החיים של נשים בישראל, שעמדה על 85.7, הציבה את ישראל יחד עם צרפת במקום החמישי.

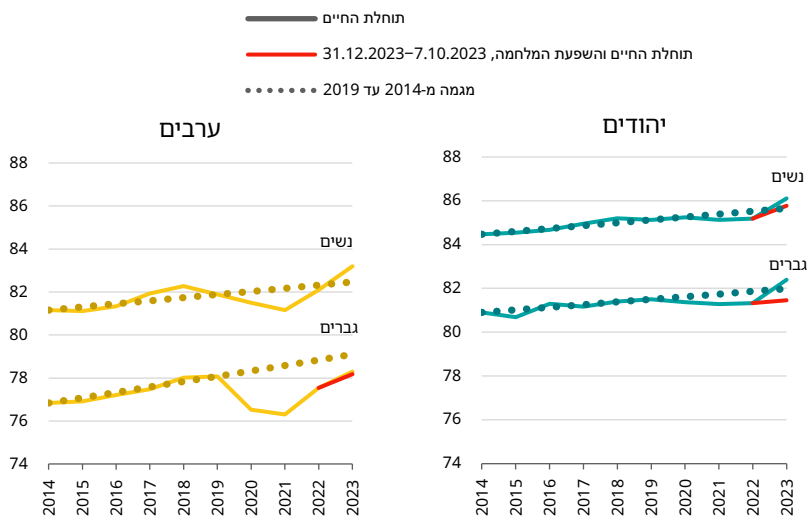
חשוב לציין שאומדני ה-OECD הם אומדנים משוערים, ובמקרה של ישראל הם אינם כוללים את מקרי המוות שאירעו ב-7 באוקטובר 2023, או מקרי מוות אחרים הקשורים למלחמה שאירעו עד סוף 2023. אפשר לטעון שעובדה זו הופכת אותם לאינדיקטור תקף לתוחלת החיים האינהרנטית, כלומר למצב הבריאותי של האוכלוסייה וליעילות מערכת הבריאות של המדינה שלא בזמן מלחמה. עם זאת, אם המטרה היא לתאר את מצבה האמיתי של אוכלוסיית ישראל מבחינת תמותה בשנת 2023, אומדני ה-OECD מטעים. המלחמה השפיעה רבות על התמותה בפועל של ישראלים בשנת 2023, ובייחוד על זו של גברים יהודים.

תרשים 1 מציג את המגמות בתוחלת החיים בלידה עבור יהודים ואחרים¹ ועבור ערבים, עם קווים נפרדים לגברים ולנשים. בשתי הקבוצות רואים בבירור את מה שהייתה אמורה להיות עלייה חדה בתוחלת החיים בשנת 2023, הן לגברים והן לנשים. לאחר ירידה והשתטחות בקרב גברים ונשים יהודים בשנות הקורונה (2020–2022), שתי הקבוצות היו בדרכן לעבור את תוחלת החיים החזויה על בסיס המגמות בשנים 2014–2019.

1 "אחרים" הם מי שאינם מסווגים במשרד הפנים לא כיהודים לפי ההלכה ולא כערבים. רוב ה"אחרים" שעלו לארץ במסגרת חוק השבות מחוברים מבחינה חברתית ומבחינה פוליטית לאוכלוסייה היהודית ולא לאוכלוסייה הערבית. לאורך המאמר, בכל פעם שכתוב "יהודים" הכוונה היא ל"יהודים ואחרים", אלא אם צוין אחרת.

גם תוחלת החיים של נשים ערביות עברה את המגמה ארוכת הטווח. רק תוחלת החיים של גברים ערבים לא עמדה בציפיות האלה. הדבר נובע ככל הנראה מכך שהעלייה בתוחלת החיים שלאחר הקורונה קוזזה על ידי השיעור הגבוה של מקרי רצח בקרב גברים ערבים, שרובם מתחת לגיל 40. השיטה המשמשת לחישוב תוחלת החיים נותנת משקל רב יותר לפטירות בגיל צעיר; לפיכך אדם שמת בשנות העשרים לחייו, למשל, מוריד את תוחלת החיים הממוצעת הרבה יותר מאשר אדם שמת בזקנה.

תרשים 1. תוחלת החיים בלידה לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2014-2023

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

זאת גם הסיבה להשפעה הגדולה של אירועי 7 באוקטובר על תוחלת החיים של יהודים, במיוחד אצל גברים. מקרי המוות במתקפת 7 באוקטובר ובמלחמה שפרצה בעקבותיה עד סוף 2023 הפחיתו את תוחלת החיים של גברים יהודים מ-82.4 – ערך שווה לזה של שווייץ, שמובילה את דירוג ה-OECD – ל-81.5. ההשפעות על קבוצות אחרות היו פחות משמעותיות. תוחלת החיים של נשים יהודיות ירדה מ-86.1 ל-85.8, וזו של גברים ערבים ירדה מ-78.3 ל-78.2. תוחלת החיים של נשים ערביות לא הושפעה ישירות מן המלחמה.

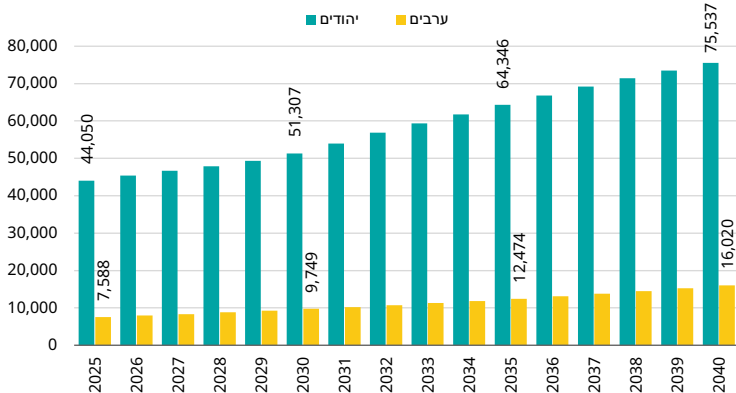
אף שתוחלת החיים עלתה בשנים האחרונות וצפויה להמשיך לעלות – גם אם לא באותו קצב שאפיין את סוף המאה העשרים (Sasson, 2025) – המספר המוחלט של פטירות נמצא בעלייה: מכ-46,000 בשנת 2018 לכ-51,000 בשנת 2024. מגמה זו הושפעה גם ממגפת הקורונה וממלחמת 7 באוקטובר.

מספר הפטירות צפוי להוסיף לעלות, ובסוף העשור הנוכחי אף בקצב מואץ יותר. אנו יודעים זאת משום שלאחרונה חישבנו תחזית של מספר הפטירות הצפוי בעשורים הקרובים, כחלק ממאמץ להיערך טוב יותר למדיניות הקבורה הלאומית (וינרב, בדפוס). לשם כך חזינו את שיעורי התמותה לפי גיל ל-15 השנים הבאות בהתבסס על השינויים שחלו בתקופה שבין 2009 ו-2019 (לפני מגפת הקורונה).²

חלק מתוך התחזיות האלה מוצג בתרשים 2. בין השנים 2025 ל-2040, מספר הפטירות השנתי בישראל צפוי לעלות בכ-77%: עלייה של 71% באוכלוסיית היהודים, ועלייה של 111% באוכלוסייה הערבית. העלייה החדה הזאת נובעת ממבנה הגילים בישראל: עוקבות (קבוצות גיל) גדולות של יהודים וערבים עומדות להיכנס לשנות ה-70 וה-80 לחייהן, גילים שבהם שיעורי התמותה עולים בחדות. ההבדלים בעוצמת העלייה בין ערבים ליהודים משקפים גם את קצב הגידול המהיר יותר של האוכלוסייה הערבית המבוגרת וגם את שיעורי התמותה הסגוליים הגבוהים יותר בקרב ערבים בגילים אלו.

2 התחזית שלנו מבוססת על התרחיש הבינוני של תחזיות האוכלוסייה של הלמ"ס עד שנת 2050. תחזיות אלו מבחינות בין יהודים ואחרים לערבים, ומחלקות כל אחת מקבוצות האוכלוסייה לפי מין. השתמשנו במודל Holt-Winters לחיזוי שיעורי התמותה לפי גיל ומין בקבוצות גיל של חמש שנים, עד שנת 2028, עבור כל אחת מקבוצות האוכלוסייה האלה, בהתבסס על לוחות התמותה לפי גיל לשנים 2009–2019 (כלומר נמנענו מהשלכות הקורונה). לאחר מכן, בתוך כל קבוצה יישמנו את שיעורי התמותה הצפויים לפי גיל על תחזיות האוכלוסייה של הלמ"ס בכל קבוצת גיל, וקיבלנו את מספר הפטירות הצפוי בכל קבוצת גיל. סכימת מספר הפטירות בכל קבוצות הגיל בכל קבוצת אוכלוסייה הניבה את מספר הפטירות הכולל בכל אחת מהן.

תרשים 2. תחזית מספר הפטריות לפי קבוצת אוכלוסייה, 2040–2025

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: תחזיות המבוססות על נתוני הלמ"ס לשנים 2009–2019 (וראו הערה 2 לעיל)

חשוב לציין כי ההערכות המוצגות בתרשים 2 הן שמרניות, ומניחות ששיעורי הירידה בתמותה לפי גיל עד שנת 2028 ימשכו באותו קצב שאפיין את התקופה 2009–2019. ואולם העלייה בתחלואה בגיל המבוגר, המשתקפת בהתמתנות העלייה בתוחלת החיים לעומת סוף המאה העשרים (Cardona & Bishai, 2018), מעלה ספק לגבי תקפותה של הנחה זו. כלומר, סביר יותר שמספר הפטריות בישראל יעלה על ההערכות הללו מאשר שיפול מהן.

פריון

בעשור האחרון נותר מספר הלידות השנתי בישראל יציב להפליא. הדבר מוצג בעמודה האחרונה של לוח 1, המציגה את מספר הלידות לפי דת, עבור תקופות של 12 חודשים שמתחילות ב-1 ביולי 2015 ומסתיימות ב-30 ביוני 2025. באף שנה לא ירד מספר הלידות מתחת ל-179,000 ולא עלה מעל 185,000.

לוח 1. המספר המוחלט של לידות, לפי דת, 2016–2025

סך הכול	ללא סיווג	נוצרים שאינם ערבים	נוצרים ערבים	דרוזים	מוסלמים	יהודים	
181,403	4,652	648	1,965	2,446	37,592	134,100	2016
183,643	4,609	627	1,877	2,350	39,550	134,630	2017
184,116	4,639	666	1,989	2,454	39,281	135,087	2018
183,317	4,532	622	1,906	2,361	39,096	134,800	2019
181,177	4,489	640	1,850	2,291	39,148	132,759	2020
179,187	4,234	686	1,781	2,261	38,352	131,873	2021
183,741	4,421	672	1,678	2,281	40,331	134,358	2022
180,424	4,124	588	1,729	2,159	39,364	132,460	2023
179,193	3,804	584	1,538	2,023	39,310	131,934	2024
181,169	3,577	562	1,530	1,988	38,877	134,635	2025

הערה: המונח "לא מסווגים" מתייחס כמעט כולו לאוכלוסיית ה"אחרים" בישראל. רובם עולים, או ילדי עולים, שאינם יהודים על פי ההלכה אך זכאים לאזרחות מכוח חוק השבות או מכוח נישואים.

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

היציבות במספר הלידות המוחלט בישראל מסתירה שינויים חשובים בהרכב הלידות בשני היבטים: דת ורמת דתיות. היא גם מסתירה הבדלים מהותיים במגמות שיעורי הפרייון בקבוצות הדת השונות, וכן ביחסים בין מספרי הלידות המוחלטים ובין שיעורי הפרייון בכל אחת מהן. נבהיר כעת את היחס הזה. הבנתו תספק הקשר ל-"בייבי-בום" המתון (גל הלידות) הקשור למלחמה בקרב נשים יהודיות בישראל, שתואר בפרק של השנה שעברה (Weinreb, 2024), ותספק ביטחון רב יותר לגבי חיזוי מגמות הפרייון הצפויות בעתיד.

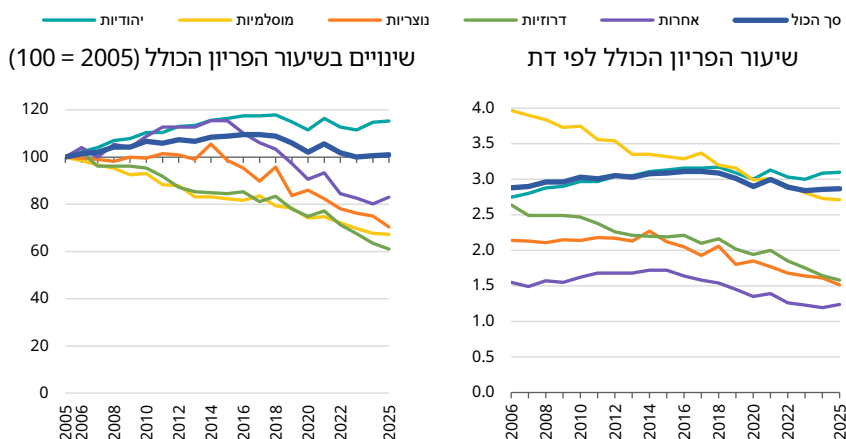
דת

הצד הימני של תרשים 3 מציג את שיעורי הפרייון הכוללים (TFR) התקופתיים של נשים בישראל לפי דת על פני תקופה של 20 שנה, מ-2006 עד 2025.³ הצד השמאלי מציג את השינויים ב-TFR ביחס ל-2005.

3 שיעור הפרייון הכולל (TFR) התקופתי הוא מדד שמעריך כמה ילדים אישה תביא לעולם, בהנחה ששיעורי הפרייון לפי גיל הנוכחיים (בגילים 20–24, 25–29, 30–34 וכולי) נשארים קבועים. זו אינה הנחה אמפירית יציבה במיוחד, בעיקר במקומות כמו ישראל, שבה חלו שינויים ייחודיים בדפוסי גילי הפרייון. עם זאת, זהו מדד הפרייון הנפוץ ביותר משום שהוא קל למדידה, מביא בחשבון את מבנה הגילים, וגם רגיש לשינויים לאורך זמן. בהמשך נשלב סדרות עיתיות של מדד CEB ("מספר הילדים שנולדו עד כה", children ever born) לפי גיל – מדד חלופי לפרייון – כדי ליצור הערכות לפי עוקבה.

הנתונים מראים שהיציבות הכללית במספר הלידות האבסולוטי מאז 2016, שהוצגה בלוח 1, מתרחשת למרות ירידות משמעותיות בשיעורי הפרייון בכל הקבוצות למעט בקרב נשים יהודיות. ירידות אלו ממשיכות דפוסים ארוכי טווח – ירידה של 30% בשיעורי הפרייון ב-20 השנים האחרונות בקרב נשים מוסלמיות ודרוזיות, וירידה של 30% בשיעורי הפרייון ב-12 השנים האחרונות בקרב נשים נוצריות ואחרות. למעשה, נשים יהודיות הן הקבוצה הדתית היחידה ששיעורי הפרייון בה יציבים יחסית, ואף גבוהים יותר כיום מאשר ב-2005 – למרות ירידה מתונה בין 2018 ל-2023, שהופרעה פעמיים: על ידי עלייה קטנה ב-2021 בעקבות מגפת הקורונה, וכן עלייה ב-2024, שהחלה כ-11 חודשים לאחר פרוץ מלחמת עזה ונמשכה לאורך ששת החודשים הראשונים של 2025. התוצאה של כל השינויים הללו היא ששיעור הפרייון של נשים יהודיות כיום גבוה פי שניים לערך מזה של נשים דרוזיות או נוצריות, וגבוה בכ-0.4 ילדים מזה של נשים מוסלמיות.

תרשים 3. שיעורי פרייון כוללים, לפי דת, 2006–2025

הערה: הנתונים עד שנת 2023 הם הערכות רשמיות של הלמ"ס. ההערכות עבור 2024 ו-2025 נעשו בשיטה שונה מעט (וינרב, 2024).

מקור: אלכס וינרב, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

הירידות בשיעורי הפרייון אינן מתורגמות ישירות לשינויים במספר הלידות האבסולוטי. אפשר לראות זאת בהשוואת המגמות בתרשים 3 לאלה שבלוח 1, שמציג את המספר האבסולוטי של לידות מאז 2016. בקרב נשים יהודיות, מספר הלידות נותר יציב בטווח

של 131,500–135,000, כפי שגם שיעור הפרייון נותר יציב. בקרב נשים מוסלמיות, מספר הלידות נשאר גם הוא יציב – בטווח של 37,500–40,500 – אך במקרה זה הדבר מתרחש למרות ירידה של 18% בשיעור הפרייון (מ-3.29 ב-2016 ל-2.71 ב-2025). נשים נוצריות ודרוזיות חוו ירידות הן בשיעורי הפרייון והן במספר הלידות, אם כי הראשונה הרבה יותר מהירה: ירידה של 26% בשיעור הפרייון של נשים נוצריות הובילה לירידה של 22% במספר הלידות, בעוד ירידה של 29% בשיעור הפרייון של נשים דרוזיות הובילה לירידה של 19% בלבד במספר הלידות.

ההבדלים במגמות בין שיעורי הפרייון למספר הלידות האבסולוטי נובעים מכך שמדד שיעור הפרייון הכולל, ה-TFR, מעריך לידות ביחס למספר הנשים בגיל הפרייון. לפי המקובל, גיל הפרייון נע בין 15 ל-49. המשמעות היא שתנודות במבנה הגילי של האוכלוסייה – ובמיוחד במספר הנשים בגילי הפרייון המרביים, 25–34 – משפיעות על תרגום שיעורי הפרייון למספר הלידות.

בקרב האוכלוסייה המוסלמית בישראל, הגידול במספר הנשים בגיל הפרייון פיצה על ירידה של 18% בשיעור הפרייון הכולל; כלומר, שיעור הפרייון היורד בקרב מספר הנשים הגדל הניב מספר לידות יציב. בעשור הקרוב יאט הגידול במספר הנשים הערביות בגיל הפרייון, ואז ייעצר למשך עשור לפחות. נכון ל-2025, מספר הנשים הערביות בגיל 20–24 גבוה בכ-8% ממספר הנשים בגיל 25–29. קבוצה זו בתורה גדולה ב-16% מהקבוצה בגיל 30–34, שהיא עצמה גדולה ב-24% מהקבוצה בגיל 35–39. הגידול המהיר הזה מקבוצת גיל אחת לאחרת עומד להסתיים. מספר הנשים הערביות בגיל 15–19 ו-10–14 קטן ב-4% וב-1%, בהתאמה, ממספר הנשים בגיל 20–24. כאשר קבוצות הגיל הצעירות הללו יגיעו לגילי הפרייון המקסימליים, כל ירידה נוספת בשיעור הפרייון תגרום לירידה במספר הלידות האבסולוטי באוכלוסייה הערבית בישראל. רק הגירה משמעותית נטו של נשים ערביות צעירות בשנים הקרובות תמנע את הירידה במספר הלידות.

המצב באוכלוסייה היהודית שונה לחלוטין. מספר הנשים היהודיות בגיל 25–29 גבוה רק ב-3% ממספר הנשים בגיל 30–34, ומספר זה עצמו נמוך ב-3.5% ממספר הנשים בגיל 35–39. במילים אחרות, קבוצות הגיל שנכנסות לגילי הפרייון המקסימליים – סוף שנות ה-20 עד תחילת שנות ה-30 – גדלו מעט בשנים האחרונות, ולכן נוצר קשר אחיד יותר בין מספר הלידות לשיעורי הפרייון. בעשר השנים הקרובות הדבר ישתנה, אך בכיוון ההפוך לזה של האוכלוסייה הערבית. מספר הנשים היהודיות בגיל 25–29 צפוי לגדול בכ-14% עד 2030, ובכ-23% עד 2035. אלא אם שיעורי הפרייון ירדו מאוד – ולהלן אנו מציגים סימנים לכך שהדבר אכן מתרחש – הגידול הזה במספר הנשים בגילי הפרייון המרביים יגרום לעלייה במספר הלידות האבסולוטי באוכלוסייה היהודית.

תוצאה נוספת של השינויים בשיעורי הפרייון לפי דת בשנים האחרונות היא שהרכב הדתות בלידות בישראל השתנה גם הוא. אפשר לראות זאת בלוח 2, המראה את חלקה של כל קבוצה דתית בתוך 1,000 לידות בתקופה 2016–2025. מ-2016 עד 2022 ירד חלק הלידות של נשים יהודיות מכלל הלידות מ-73.9% ל-73.1%. נכון ל-2025, הוא עלה בחזרה ל-74.3% מכלל הלידות. אלא אם שיעור הפרייון של נשים יהודיות ירד בחדות, חלק זה צפוי לעלות ביתר שאת בשנים הקרובות ככל שהירידה בשיעורי הפרייון בקבוצות דתיות אחרות תוסיף להיות מהירה יותר מאשר באוכלוסייה היהודית, וככל שיגדל חלקן של נשים יהודיות בהרכב האוכלוסייה בגילי הפרייון.

לוח 2. הרכב הדתות בכל 1,000 לידות, 2016–2025

יהודים	מוסלמים	דרוזים	נוצרים ערבים	נוצרים שאינם ערבים	ללא סיווג
739	207	13	11	4	26
733	215	13	10	3	25
734	213	13	11	4	25
735	213	13	10	3	25
733	216	13	10	4	25
736	214	13	10	4	24
731	219	12	9	4	24
734	218	12	10	3	23
736	219	11	9	3	21
743	215	11	8	3	20

הערה: המונח "לא מסווגים" מתייחס כמעט כולו לאוכלוסיית ה"אחרים" בישראל. רובם עולים, או ילדי עולים, שאינם יהודים על פי ההלכה אך זכאים לאזרחות מכוח חוק השבות או מכוח נישואים. מקור: אלכס וינרב, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

רמת דתיות

הציר השני של שינויי הפרייון בישראל הוא רמת הדתיות בקרב האוכלוסייה היהודית. זה זמן רב רמת הדתיות היא הגורם הדומיננטי המנבא את שיעורי הפרייון בקרב יהודים בישראל (Friedlander & Feldmann, 1993). היא משפיעה גם על הפרייון באוכלוסייה הערבית בישראל, אם כי באופן מובהק פחות.

ההערכות הנפוצות ביותר למגמות הפרייון לפי רמת הדתיות בישראל הן אלה של חליחל, הקושר בין נתונים מינהליים של פרייון ובין רמת הדתיות המדווחת בסקר החברתי של הלמ"ס, ומעדכן את הערכות הפרייון אחת לכמה שנים. כאן אנחנו מוסיפים להערכותיו

האחרונות של חליחל (Hleihel, 2025), הכוללות נתונים מ-2023 (אם כי אלה מוצגים כממוצע תלת-שנתי)⁴, בשתי דרכים: באמצעות נתונים על שיעורי פריון מיישובים שבהם לפחות 10,000 תושבים, שאותם סיווגנו לפי רמת הדתיות – נתונים אלו מגיעים עד 2023; ובאמצעות נתונים מניתוח שערנו לסקר החברתי עד סוף 2024. לכל אחד ממקורות הנתונים הללו יש יתרונות וחסרונות. כל מקור משלים את חסרונותיו של האחר, והשימוש בשניהם מספק תמונה מלאה יותר של ההקשר שבו התרחשו שינויים בפריון הקשורים למלחמה ולרמת הדתיות.⁵

פריון לפי יישובים

יצרנו מדד יחיד של TFR עבור חמישה יישובים בעלי רוב חרדי במדגם – בני ברק, מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד ורכסים – באמצעות חישוב ממוצע משוקלל של TFR ביישובים הללו. המשקל הוא אוכלוסיית כל יישוב בגילי 20–49, כלומר בגיל הפריון העיקרי. יצרנו מדד דומה ליישובים שיש בהם אוכלוסייה חרדית משמעותית (בהתבסס על "מדד ההומוגניות החרדי" של הלמ"ס): ירושלים, בית שמש, אשדוד, צפת, אופקים, גבעת זאב ועוד.

כדי לספק תמונה מקיפה של פריון לפי רמת הדתיות באוכלוסייה היהודית בישראל עד 2023, תרשים 4 מציג סדרת גרפים המשלבים את שני סוגי הנתונים לגבי TFR מאז 2014: מימין לשמאל – ההערכות האחרונות של חליחל, הערכת ה-TFR בשלוש קטגוריות של יישובים (חרדיים, חרדיים חלקית ואחרים), וההערכות בערים הגדולות ביותר (לפחות 200,000 תושבים) ובערים משניות (100,000–199,999 תושבים).

4 חליחל משלב את הערכות 2023 בממוצע תלת-שנתי הכולל את התקופה 2021–2023 (Hleihel, 2025). כך הוא מתמודד עם בעיות המדגם הקטן בסקר החברתי בישראל, המשמש לו מקור למידות הדתיות. זהו פתרון יעיל שמניב קו מגמה יציב, אך המחיר הוא אובדן רגישות לתנודות שנתיות.

5 היתרון העיקרי של נתוני היישובים הוא שהם כוללים את כל הלידות ב-143 הערים והיישובים הגדולים בישראל, ולכן הם אינם מושפעים מטעות דגימה בתוך אותם יישובים. יתרון זה חשוב במיוחד בהקשר של פריון בקרב חרדים, שכן טעות דגימה היא הדאגה העיקרית בכל סקר של הלמ"ס הנוגע לחרדים. החיסרון העיקרי של נתוני היישובים הוא שהם אינם כוללים נתונים על 2024 או 2025, ולכן הם אינם יכולים לספק מידע על העלייה האחרונה בפריון בעקבות המלחמה. הם גם מחמיצים את היישובים הקטנים ביותר, שבהם שיעורי הפריון נוטים להיות גבוהים מעט יותר ואשר נכללים רשמית בדגימת הסקר החברתי. בדיקות עמידות (רובסטיות) המשווה את הערכות היישובים להערכות הרשמיות ברמה הלאומית בתקופה 2014–2023 מראות שהחסרת היישובים הקטנים מובילה להערכת TFR נמוכה ב-0.04–0.09 ילדים. מאחר שיש מעט מאוד יישובים חרדיים קטנים – החרדים הם אוכלוסייה עירונית יחסית – ניתן להניח שההבדל מתרכז בקרב ישראלים שאינם חרדים.

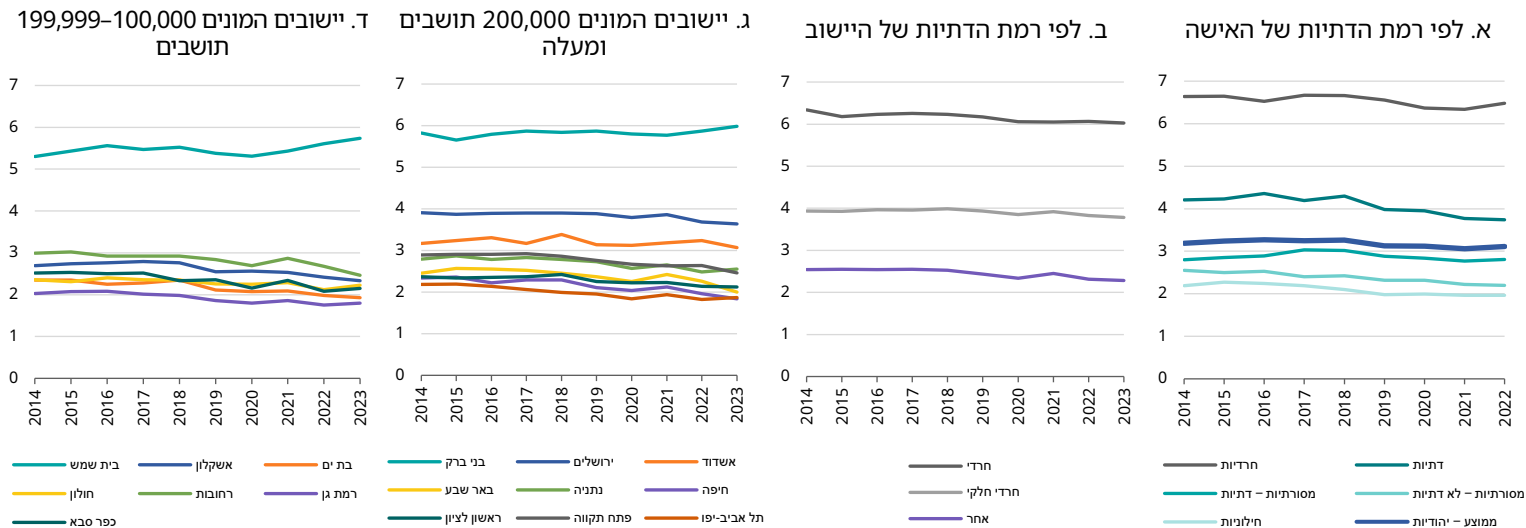
היתרונות העיקריים של נתוני הסקר החברתי הם מסגרת הדגימה המקיפה יותר והעובדה שהנתונים זמינים עד 2024. עם זאת, בנתוני הסקר אפשר ללכוד רק חלק מאפקט המלחמה, שכן רק לידות שהתרחשו אחרי יולי 2024 מקורן, בממוצע, לאחר 7 באוקטובר 2023.

כל הגרפים מצביעים על ירידה מתונה ואיטית בפריון בתקופה 2014-2023. הירידה התרחשה בכל רמות הדתיות, אם ברמת הפרט (גרף א) אם ברמת היישוב (גרף ב). הירידה ניכרת גם כמעט בכל הערים הגדולות. בפועל, נכון ל-2023, שיעור הפריון הכולל בתל אביב, חיפה, באר שבע, רמת גן ובת ים עמד על 2.0 או פחות, ובכמה ערים נוספות שיעורו קרוב לכך. באף אחת מהערים הללו לא היה המדד מתחת ל-2.0 לפני 2018. נוסף על כך, ערים שה-TFR בהן היה קרוב ל-3.0 ב-2014 – כגון פתח תקווה, רחובות ונתניה – ירדו כולן מתחת ל-2.5 עד 2023.

לגבי הערכות ברמת ערים בודדות, הערים החורגות ממגמת הירידה הכללית הן בני ברק, אשדוד ובית שמש. עם זאת, כל הערים הללו כלולות בממוצעים המשוקללים לפי אוכלוסייה בגרף ב, שבו ניכרת ירידה. באופן ספציפי, העלייה בבני ברק קטנה מן הירידות הגדולות הרבה יותר ב-TFR במודיעין עילית ובביתר עילית; והעלייה בבית שמש – שנראה כי מקורה בגידול באוכלוסייה החרדית בעיר – קטנה מהיקף הירידה ב-TFR בירושלים.

גם כאשר שיעורי הפריון ירדו, הפערים בפריון בין רמות הדתיות השונות בנתוני היישובים הללו נותרו קבועים במונחים אבסולוטיים: ליהודים חרדים היו כ-4 ילדים יותר מאשר ליהודים לא דתיים (חילוניים ומסורתיים), הן ב-2014 והן ב-2023. אם מגמה זו תימשך, המשמעות היא ששיעור הילדים בישראל שגדלים בקהילות חרדיות ולומדים בבתי ספר חרדיים יגדל אפילו מהר יותר מהתחזיות הנוכחיות. עם זאת, השאלה כמה מהילדים הללו נשארים בפועל בתוך הקהילה החרדית היא שאלה נפרדת.

תרשים 4. שיעור הפרייון הכולל באוכלוסייה היהודית לפי רמת דתיות (א, ב) ובערים הגדולות (ג, ד), 2014-2023

מקור: אלכס וינרב, מרכז טאוב | נתונים: לוחות הלמ"ס; Hleihe, 2025

פריון לפי רמת דתיות בסקר החברתי

אי-אפשר לחשב מדדי TFR מנתוני הסקר החברתי, ולכן השתמשנו במדד חלופי – מספר הילדים שנולדו עד כה (children ever born – CEB), שגם הוא נקבע לפי קבוצות גיל ולפי חישובים ששחזרנו על נתוני הסקר החברתי בפרויקט של חמש שנים מאז 2004. הדבר מאפשר להעריך שיעורי פריון בעוקבות לידה אמיתיות במקום עוקבות מלאכותיות (synthetic cohorts) לאורך עשרים שנה, עד 2024, ועד בכלל.⁶

כדי להחליק תנודות הנובעות מטעויות דגימה בקבוצות קטנות, איגדנו את הקבוצות למספר קטן יותר של קטגוריות. במדגם היהודי השתמשנו בשלוש קטגוריות של דתיות – חרדים; דתיים, ובכללם "מסורתיים-דתיים"; וחילוניים, ובכללם מסורתיים שאינם דתיים. בנתוני הסקר החברתי של 2024 קטגוריות אלו מהוות 15.0%, 23.3% ו-61.7% מהמדגם היהודי, בהתאמה. במדגם הערבי השתמשנו בשתי קטגוריות בגודל משוערך דומה: דתיים, ובכללם מדגם קטן מאוד של משתתפים שהגדירו עצמם כדתיים מאוד; ו"לא כל כך דתיים", ובכללם "לא דתיים". מוסלמים מהווים 86% מכלל המדגם הערבי אך 95% מבין הערבים המגדירים עצמם כדתיים, ורק 77% מבין אלה המגדירים עצמם כלא כל כך דתיים.

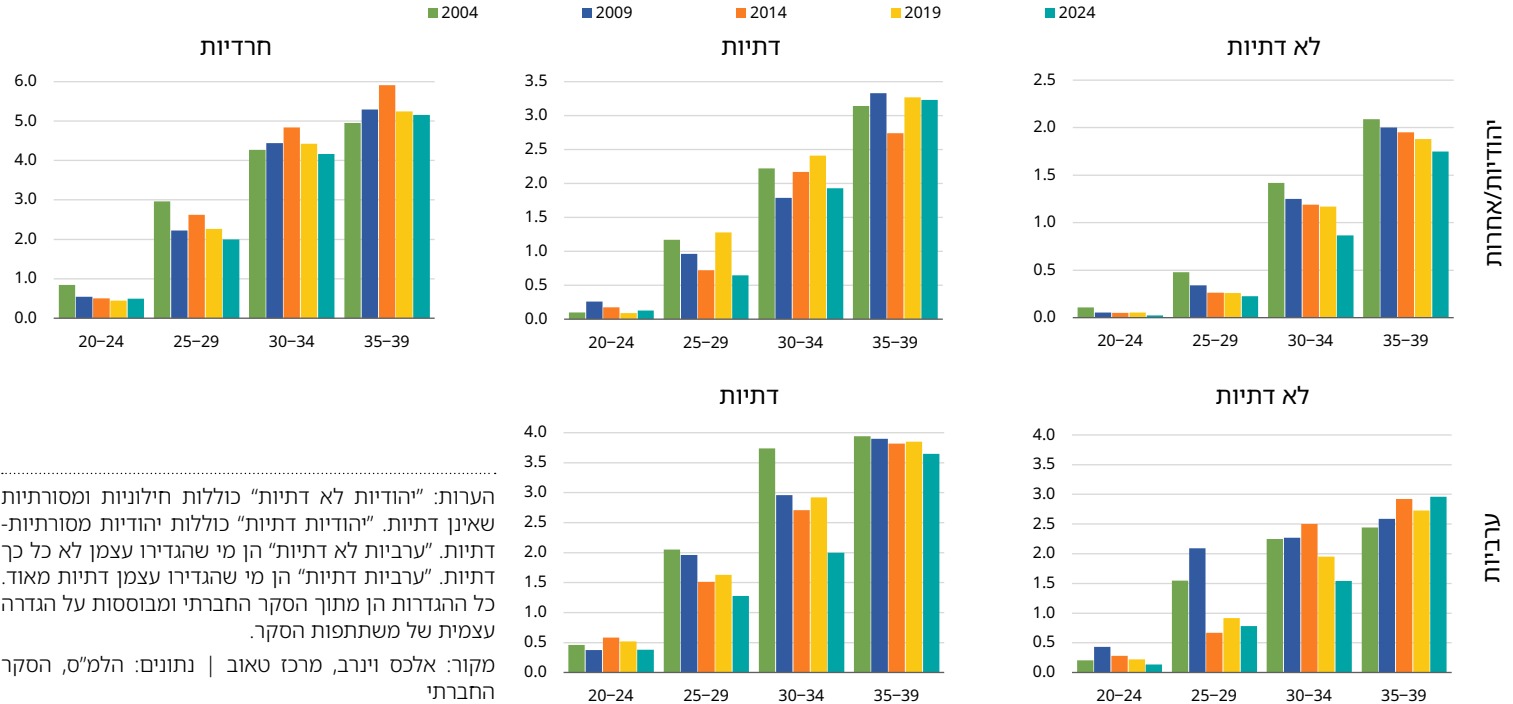
ההערכות הראשוניות לפי חמשת גלי הסקר החברתי מוצגות בתרשים 5. למען הבהירות השתמשנו בסקאלות שונות בשלושת הגרפים המציגים יהודים/אחרים.

מכיוון ששיעורי הפריון הסגוליים (לפי גיל) מגיעים לשיא בסוף שנות ה-20 ובתחילת שנות ה-30, לידיעת שיעורי הפריון בגילים אלו יש חשיבות רבה בחיזוי מספר הלידות הסופי בעתיד. באופן ספציפי, ירידה בפריון בגיל 25–29 אינה מפחיתה בהכרח את רמת הפריון הכוללת – כלומר מספר הלידות החיות שאישה חווה במהלך חייה – מכיוון שתיתכן עלייה מפצה בפריון בשנות ה-30 של האישה, ובמיוחד בתחילתן. למעשה, זה בדיוק מה שקרה בישראל לאחר שנות התשעים. הרחבתה של מערכת ההשכלה הגבוהה תרמה להעלאת גיל הלידה הראשון הממוצע בקרב נשים יהודיות ב-2.8 שנים בין 1994 ל-2016 (וינרב ואחרים, 2018), אך רמות הפריון הכוללות נותרו יציבות ואפילו עלו.

6 דוגמה ל"עוקבת לידה אמיתית": נשים בנות 20–24 בנתוני הסקר החברתי של 2004 היו בנות 25–29 בנתוני 2009, 30–34 בנתוני 2014, 35–39 בנתוני 2019 ו-40–44 בנתוני 2024. שילוב של חמשת גלי הנתונים הללו מאפשר לעקוב אחר היסטוריית CEB במשך 25 שנים אצל נשים שנולדו ב-1984–1980, אם כי המדגם האקראי לאותה עוקבת לידה יהיה שונה בכל מערך סקר. חמשת גלי הנתונים מאפשרים גם לעקוב אחר שלוש עוקבות לידה נוספות של נשים שעברו את גילי הפריון המרביים של סוף שנות ה-20 ותחילת שנות ה-30: אנחנו עוקבים אחר נתונים של עשרים שנה עבור נשים שנולדו ב-1975–1979 וב-1985–1989, ואחר נתונים של 15 שנה עבור נשים שנולדו ב-1990–1994. לעומת זאת, מדד של "קבוצות גיל מלאכותיות" – כמו TFR הסטנדרטי – משלב את המדדים מבוססי הגיל שנאספו בשנה אחת בלבד ("חתך רוחבי"). מכאן ההסתייגות שהוזכרה קודם, המציינת "בהנחה ששיעורי הפריון לפי גיל הנוכחיים נשארים קבועים".

עם זאת, כאשר מדד CEB יורד משמעותית הן בגיל 25–29 והן בגיל 30–34, איני מכיר מקרה בהיסטוריה שבו היה פיצוי בגילים מבוגרים יותר ברמת החברה, גם אם קיימת מוטיבציה ללדת יותר ילדים. הסיבה העיקרית לכך היא מגבלות ביולוגיות: יש ירידה חדה יותר ויותר בפרייון של נשים לאורך שנות ה-30 שלהן (Menken, 1985), במיוחד בקרב נשים שלא ילדו בעבר (nulliparous, כלומר נשים ללא ילדים) (Rothman et al., 2013).

תרשים 5. מספר הילדים שנולדו עד כה (CEB), לפי גיל האם, רמת הדתיות של האם ושנת הסקר

ניכרת בבירור ירידה במדד CEB בקבוצת הגיל 25-29 בכל רמות הדתיות, הן באוכלוסייה היהודית והן באוכלוסייה הערבית. בכל חמש הקבוצות ניכרת גם ירידה ב-CEB בגילי 30-34, אם כי בחלק מהקבוצות – ובפרט באוכלוסייה החרדית ובאוכלוסייה הערבית הלא דתית – ירידה זו ניכרת רק מאז 2014.

מדובר בירידות משמעותיות. ממוצע מדד CEB של נשים יהודיות לא דתיות בגילי 30-34 בסקר מ-2004 היה 1.42 ילדים (שגיאת התקן סביב הערכה זו היא 0.045, ולכן הערך באוכלוסייה בפועל צפוי להיות בטווח 1.33-1.51).⁷ עד 2019 הוא ירד ל-1.17 (±0.102) וב-2024 ל-0.87 (±0.104). ירידה זו של 0.3 ילדים בחמש השנים האחרונות התרחשה למרות העובדה שלא נצפה הבדל סטטיסטי במדד CEB עבור אותן שתי קבוצות גיל שנבדקו חמש שנים קודם לכן – 0.27 ו-0.26 עבור נשים בגילי 25-29 ב-2014 וב-2019, בהתאמה.

בקרב נשים חרדיות הירידה הייתה גדולה אף יותר, אם כי המדגם הקטן מצמצם את מהימנות ההערכות הללו. ממוצע מדד CEB של נשים חרדיות בגילי 25-29 בסקר מ-2004 היה 2.96 ילדים (±0.408). עד 2024 ירד הממוצע ל-2.0 ילדים (±0.45). אמנם בתקופה 2004-2014, ירידה זו ב-CEB בגיל 25-29 – וגם הירידה הקודמת בגיל 20-24 – פוצו על ידי עלייה ב-CEB בגילי ה-30 של נשים, אך מאז 2014 נרשמה גם ירידה ב-CEB בשנות ה-30 של נשים חרדיות: מ-5.91 (±0.64) ל-5.15 (±0.56).

בהתאם למגמות שבתרשים 3, נתוני CEB אלו מצביעים על ירידות משמעותיות גם באוכלוסייה הערבית. בפרט, CEB של נשים ערביות דתיות בגיל 25-29 ירד מ-2.05 ב-2004 ל-1.28 ב-2024, ובגיל 30-34 הוא ירד מ-3.74 ב-2004 ל-2.0 ב-2024. CEB של נשים ערביות לא דתיות בגיל 25-29 נמוך כעת מ-1, ובגיל 30-34 הוא ירד מ-2.5 ב-2014 ל-1.5 ב-2024.

תחזית CEB לקבוצות גיל צעירות

כתרגיל סופי, בנינו עוקבות לידה של נשים מנתונים אלו, וחישבנו תחזית CEB עד גיל 40-44 עבור נשים בגיל 25-39 (בנתוני 2024) בחמש קבוצות האוכלוסייה המוצגות בתרשים 5. לשם כך הערכנו תחילה דפוסי CEB לפי גיל: העלייה הפרופורציונלית ב-CEB של נשים בגיל x בזמן t , ביחס ל-CEB של אותה עוקבת לידה חמש שנים קודם לכן (כלומר

7 בהתאם לנוהג המקובל, הגדרנו את הטווח כממוצע ההערכה $\pm$ פעמיים שגיאת התקן של הממוצע. שגיאת התקן היא מדד לדיוק ההערכה, שמביא בחשבון הן את סטיית התקן (פיזור כל הערכים סביב הממוצע) והן את גודל המדגם. בהתאם להנחות מקובלות, יש סיכוי של 95% שהטווח הזה – המכונה "רווח סמך" (או "מרווח אמון") – יכלול את הממוצע האמיתי של האוכלוסייה. באופן פורמלי, שגיאת התקן היא סטיית התקן (σ) חלקי שורש ריבועי של גודל המדגם (n) עבור אותה קבוצה, כלומר: $SE = \sigma/\sqrt{n}$. מדגם קטן הוא הסיבה העיקרית לכך ששגיאת התקן גדולה יותר במדגמי החרדים והערבים.

נשים בגיל 5-x ובזמן t-5). לאחר מכן הערכנו את הערכים החסרים עבור גילים צעירים עד גילי 40-44; גילים אלו נחשבים נקודת סיום סבירה לתוחלת הפריור של נשים, שכן בגיל 45 ומעלה שיעור הפריור באוכלוסייה זניח. את ההערכה עשינו באמצעות הכפלת ה-CEB המדווח בסקר החברתי במדד המסכם את הגידול היחסי ב-CEB בין גיל x לבין x+5 של שתי העוקבות המבוגרות הבאות.⁸ שימוש בעוקבות המבוגרות ביותר היה מטשטש שינויים עדכניים בדפוסי הגיל של ה-CEB. יש לשים לב גם לכך שלא חישובנו תחזית לפריור של נשים בנות 20-24 ב-2024, שכן עבורן יש רק נקודת נתונים אחת.

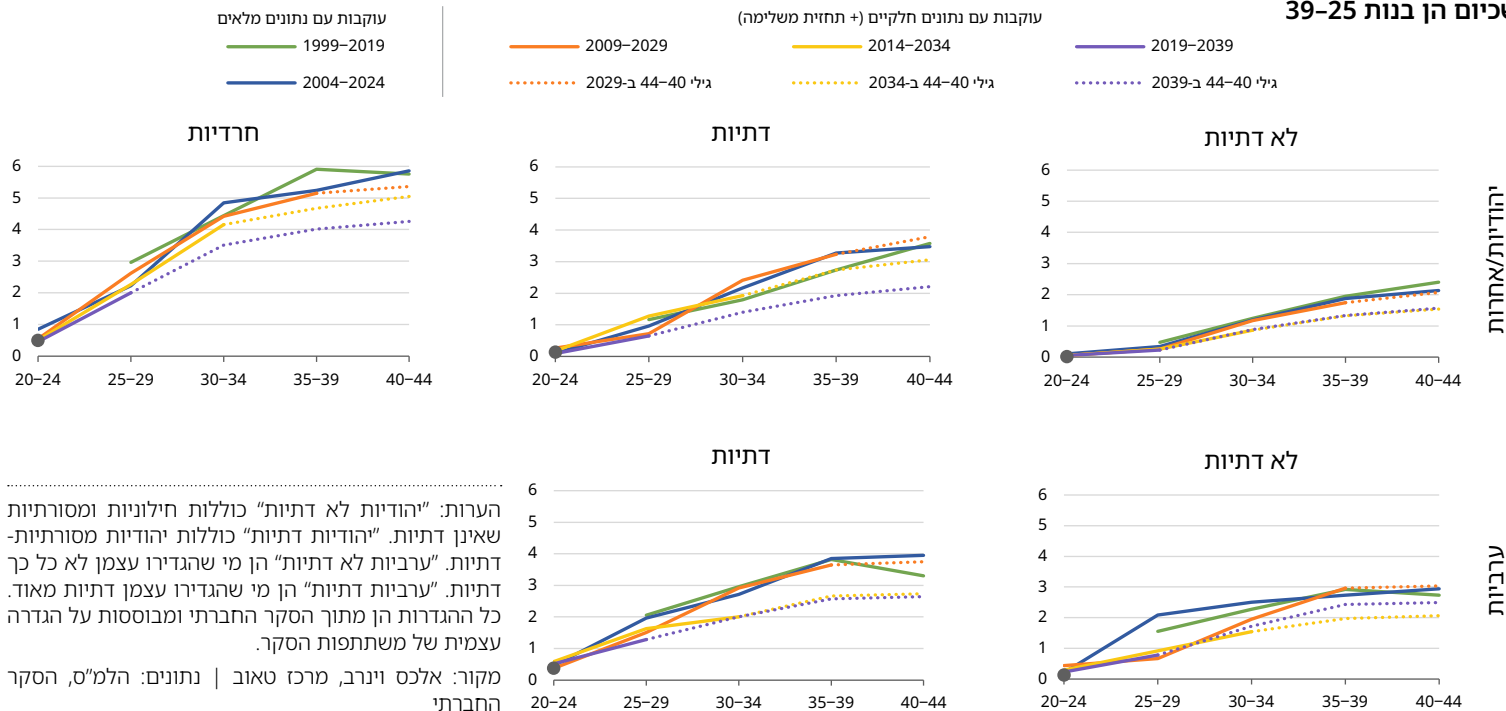
תוצאות ההערכות הללו, המוצגות בתרשים 6 – הפעם עם אותה סקאלה בכל הקבוצות – ממחישות את היקף הירידות המתמשכות בפריור בסוף שנות ה-20 ובתחילת שנות ה-30 של נשים. בהתבסס על דפוסים אלו, רמת הפריור הסופי הממוצע בגילי 40-44 לנשים יהודיות חילוניות באמצע ובסוף שנות השלושים של המאה העשרים ואחת תהיה 1.6 ילדים לערך. עבור נשים דתיות, המספר ירד לכ-3.1 ואז לכ-2.3 עבור נשים שיגיעו לגיל 40-44 עד 2034 ו-2039, בהתאמה. עבור נשים חרדיות, ערך ה-CEB ירד לכ-5.1 ואז ל-4.3.

המגמות באוכלוסייה הערבית דומות. CEB אצל נשים ערביות שאינן דתיות כל כך ירד לכ-2.5 ו-2.1, בהתאמה, עבור נשים שכיום הן בסוף שנות ה-20 ובתחילת ה-30 לחייהן. הפריור אצל נשים ערביות דתיות ירד לכ-2.7 עבור שתי קבוצות הגיל.

בכל אחד מהמקרים הללו ניתן להוסיף 0.1 או אפילו 0.2 ילדים כדי להביא בחשבון פריור בגילי אמצע עד סוף שנות ה-40. גם כאשר מחשיבים את התוספות הללו, ה-CEB של קבוצות הגיל הצעירות יהיה נמוך בהרבה מזה של קבוצות מבוגרות יותר. הירידות הללו נתונות מראש, אלא אם תתרחש עלייה חדה בפריור בגילים מבוגרים יותר. אין סימן לשינוי כזה בתרשים 5 מאז 2014.

8 $CEB_{x,t} = CEB_{x-5,t-5} * (F_{x,t})$ where $F_{x,t} = (CEB_{x,t-5} + CEB_{x,t-10}) / (CEB_{x-5,t-5} + CEB_{x-5,t-10})$

תרשים 6. מספר הילדים שנולדו עד כה (CEB), לפי עוקבת לידה, גיל ורמת דתיות של האם, כולל תחזיות לגיל 40-44 עבור נשים שכיחם הן בנות 25-39

סיכום פרק הפרייון

היציבות המרשימה במספר הלידות השנתי בישראל בעשור האחרון יוצרת אשליה של קיפאון. מתחת למספרים האבסולוטיים היציבים הללו מסתתרת ירידה חדה בשיעורי הפרייון של האוכלוסייה היהודית והלא-יהודית כאחד – במיוחד אצל נשים יהודיות חילוניות ולא דתיות, שרמת הפרייון הסופי אצלן צפויה להתקרב ל-1.7 ילדים לאישה. זהו ערך גבוה במעט מרמות הפרייון הממוצעות הנוכחיות במדינות צפון אירופה וצפון אמריקה.

היציבות במספר הלידות מסתירה גם את העובדה שלאחר ירידה ממושכת ועקבית, בשנים האחרונות החל לעלות חלקן של לידות יהודיות מתוך כלל הלידות. הדבר נובע כמעט לגמרי מהגידול בשיעור הילדים היהודים בישראל שנולדו אל תוך קהילות דתיות וחרדיות. כאמור לעיל, השאלה כמה מתוכם נשארים בקהילות הללו לאורך חייהם היא שאלה נפרדת. הערכות קודמות, שיש לעדכן אותן, מצביעות על נטישה נטו של כ-15% מהאוכלוסייה החרדית מגיל לידה עד גילי ה-20 המוקדמים (וינרב ובלס, 2018).

זרקור

שיעור הריבוי הטבעי של ישראל נמצא במגמת ירידה

שיעור הריבוי הטבעי של אוכלוסייה הוא הגידול הנובע מההפרש בין מספר הלידות למספר הפטירות בתקופת זמן מסוימת, מחולק בגודל האוכלוסייה בתחילת אותה תקופה. במילים אחרות, זהו הגידול באוכלוסייה בהיעדר השפעתה של הגירה.

תרשים 7 מציג את שיעור הריבוי הטבעי של ישראל בשנים 2016–2025, וכן תחזית שלו עד 2040 המבוססת על מספר הלידות והפטירות הצפוי. אוכלוסיית הבסיס לתחזית נלקחה מתוך אומדני אוכלוסייה של מרכז טאוב שאינם כוללים תרומה של הגירה. אומדנים אלו הופקו במסגרת

מודל תחזית האוכלוסייה של מרכז טאוב (וינרב, 2020). לצורכי השוואה נעשה שימוש גם בתחזית האוכלוסייה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (תרחיש בינוני), אף שהיא כוללת מהגרים.

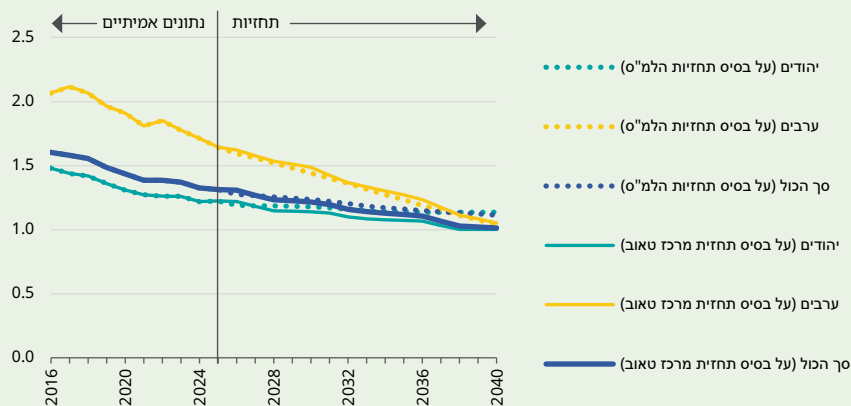
בין השנים 2016 ל-2025 ירד שיעור הריבוי הטבעי השנתי של ישראל מ-1.60% ל-1.31%. הירידה הייתה חדה במיוחד בקרב האוכלוסייה הערבית, שבה שיעור הריבוי הטבעי ירד מ-2.07% ל-1.64%. הסיבה העיקרית לכך היא יציבות במספר הלידות הכולל (באוכלוסייה הערבית) לצד עלייה של 43% במספר הפטירות, בעקבות גידול מהיר במספר הקשישים בחברה הערבית. בקרב האוכלוסייה היהודית והאחרת ירד שיעור הגידול מ-1.48% ל-1.22%. זוהי ירידה מתונה יותר, משום שאף כי מספר הלידות נותר יציב, מספר הפטירות עלה רק ב-12%.

תרשים 7 מראה גם כי שיעורים אלו ימשיכו לרדת בשתי קבוצות האוכלוסייה הגדולות. כתוצאה מכך, עד שנת 2040 שיעור הריבוי הטבעי השנתי של ישראל יעמוד על כ-1.0%, והפער בין יהודים לערבים יהיה מזערי.⁹

מגמות אלו חשובות משום שהן מצביעות על שינוי במקור הגידול הדמוגרפי של ישראל. במשך כמעט שני עשורים עד מגפת הקורונה, לפחות 80% מהגידול הדמוגרפי השנתי בישראל נבעו מריבוי טבעי והשאר נבעו מהגירה נטו. בשנים האחרונות האיזון הזה השתנה. הירידה המתמשכת בפיריון והעלייה הצפויה במספר הפטירות מצביעות על כך שההגירה (חיובית או שלילית) צפויה למלא תפקיד משמעותי יותר בגידול הדמוגרפי של ישראל בהשוואה לעשורים האחרונים.

9 הפער בין התחזיות העיקריות (המבוססות על אומדני האוכלוסייה של מרכז טאוב) ובין אלה המבוססות על נתוני הלמ"ס נובע מהכללתם של מהגרים בתחזיות הלמ"ס. מאחר שהמהגרים לישראל – כמו מהגרים בכלל – מגיעים אליה בעיקר בגילי הבגרות הצעירה, במהלך עשרים השנים הראשונות להגעתם (כלומר משך התחזית) הם תורמים למספר הלידות יותר מאשר למספר הפטירות; הדבר מגדיל את שיעורי הריבוי הטבעי. מלבד זאת, כמעט כל ההגירה החיובית לישראל מתווספת לאוכלוסייה היהודית, ולכן הפער בין תחזית מרכז טאוב ובין תחזיות הלמ"ס בולט הרבה יותר בקרב האוכלוסייה היהודית.

תרשים 7. הריבוי הטבעי השנתי בישראל בשנים 2016–2023 ותחזיות לשנים 2024–2040, לפי קבוצת אוכלוסייה (באחוזים)

הערה: לכל תקופה נתונה t עד $t+n$, שיעור הריבוי הטבעי הוא $(Birth_{t,t+n} - Death_{t,t+n}) / Population_t$. למען הנוחות, הערכים מוצגים כאן באחוזים.

מקור: אלכס וינבר, מרכז טאוב | נתונים: עד 2023 – הלמ"ס; מ-2024 ואילך – תחזיות מרכז טאוב למספר הלידות והפטירות (ללא הגירה); תחזיות האוכלוסין של הלמ"ס (תרחיש בינוני)

השינוי הנוכחי מקרב את ישראל לדפוסים שאפיינו את העשור הראשון שלה – בין 1948 ל-1960 היוותה ההגירה לישראל 65% מהגידול הדמוגרפי (רייכמן, 2009) – וכן לדפוסים דמוגרפיים מקובלים במדינות בעלות הכנסה גבוהה. עם זאת, חשוב להדגיש שישראל אינה מתכנסת לחלוטין לדפוסים השכיחים במדינות אלו. ברוב המדינות עתירות ההכנסה, מספר הפטירות גבוה ממספר הלידות או שהם כמעט שווים, כך ששיעור הריבוי הטבעי שלילי או אפסי. משמעות הדבר היא שמדינות אלו תלויות בהגירה כדי להשיג גידול דמוגרפי משמעותי. בישראל, לעומת זאת, מספר הלידות ימשיך לעלות על מספר הפטירות בפער ניכר בעתיד הנראה לעין.

עם זאת, ישראל כבר לא תחווה שיעורי גידול שנתיים של 1.9%–2.0% כעניין שבשגרה. למעשה, היא תזדקק להגירה נטו חיובית כדי לשמור על שיעור גידול העולה על 1.3% בשנת 2025, מעל 1.2% עד 2030, ומעל 1.0% עד 2040.

כל אלה מדגישים את החשיבות הטמונה בהבנת דפוסי ההגירה של ישראל.

הגירה

ההגירה אל ישראל וממנה היא המרכיב הפחות יציב מבין שלושת הגורמים המשפיעים על השינוי הדמוגרפי בישראל. בשנת 2024, בפעם הרביעית בלבד מאז תחילת המאה,¹⁰ הפכה ההגירה נטו לשלילית. מספר האנשים היוצאים מישראל עלה ב-26,000 על מספר הנכנסים אליה, כולל עולים. בהתבסס על נתוני הגירה מינואר עד ספטמבר 2025, ההפרש נטו יהיה גדול עוד יותר בשנת 2025 ויגיע לכ-37,000 איש.¹¹

הצניחה הזאת לעבר מספרים שליליים היא שינוי משמעותי בדפוס הדמוגרפי בישראל, והיא בוודאי מעוררת דאגה לגבי שינויים בהרכב האוכלוסייה, כפי שקרה בתקופות קודמות שבהן גדלה ההגירה היוצאת. מאז שנות השבעים לכל הפחות שבו וטענו עיתונאים, חוקרים, אקטיביסטים ואחרים כי ישראל מאבדת חלק בלתי פרופורציונלי מאנשיה המשכילים ביותר, וכי הדבר מסכן את הצמיחה הכלכלית שלה ואת עתידה. חלק מהטענות הללו הועלו מפורשות על במות בעלות אוריינטציה אקטיביסטית (Lahis, 1980), אחרות פורסמו בכתבי עת אקדמיים שיש בהם ביקורת עמיתים (Gould & Moav, 2007; Kass & Lipset, 1979), ורבות אחרות הופיעו בעיתונות: חיפוש הביטוי "בריחת מוחות"

10 ס' דלה פרגולה, תקשורת אישית, 2025.

11 נתוני 2025 המוצגים כאן הם נתונים שנתיים המחושבים על בסיס נתוני ינואר–ספטמבר 2025. ההנחה היא שב-2025 יתרחש אותו שינוי יחסי שהתרחש ב-2024 בין ינואר לספטמבר ובין אוקטובר לדצמבר. באופן פורמלי אפשר לבטא זאת כך:

$$S_{2025}^{1:12} = S_{2025}^{1:9} \times \frac{S_{2024}^{1:12}}{S_{2024}^{1:9}}$$

באשר S הוא סכום ההגירה השנתית לאורך 9 או 12 חודשים בשנה קלנדרית.

בעיתונות הישראלית משנות השמונים ועד היום במאגר הספרייה הלאומית הניב מאות כתבות, ובהן כתבות מלפני עשרים שנה שהזהירו מפני קץ ענף ההיי-טק וההתמוטטות הפיננסית הבאה של המדינה.¹²

ככלל, אין זה נכון להתעלם מחששות רק משום שהם מהדהדים נבואות קודמות שהוכח כי הן שגויות. עם זאת, גם אי-אפשר להתעלם מהעובדה שהן היו שגויות. על רקע זה נדגיש כאן חמישה ממצאים אמפיריים שדורשים התייחסות בכל דיון על הגירה מישראל. שימו לב שבשלב הראשוני אנו מתמקדים פחות בהגירה לישראל, ובכלל זה בעולים:

1. מספר הישראלים שעוזבים את ישראל, כולל אזרחי המדינה ילידי הארץ, נמצא במגמת עלייה, ואילו מספר החוזרים נותר קבוע ואף ירד לאחרונה.
2. מספר הישראלים הנרשמים כעוזבים את ישראל יישאר גבוה לפחות עד יוני 2026.
- שלושת הממצאים הנותרים מסייגים את שני הממצאים הראשונים בדרכים חשובות:
3. שיעורי ההגירה מישראל הם בדרך כלל נמוכים בהשוואה בין-לאומית.
4. ההגירה מישראל משקפת באופן לא פרופורציונלי הגירה מחדש (remigration) של ישראלים שאינם ילידי הארץ.
5. ישראלים ילידי הארץ שמהגרים מישראל מגוונים את יעדי ההגירה שלהם.

חמשת הממצאים האלה יחד מראים שבסיפור ההגירה הנוכחי של ישראל יש יותר ממה שנראה במבט ראשון. משמעות הדבר היא שחלק מהפרשנות המקובלת בנושא ההגירה, ובפרט בנושא ההגירה מישראל, מטעה. לפעמים נראה כי הנתונים מפורשים באופן שגוי; לפעמים הנתונים עצמם מטעים. חלק מהבעיות הללו נובע מקושי מהותי במדידת הגירה, וקושי זה התגבר לאחרונה בעקבות שינוי בקריטריוני המדידה של הלמ"ס לגבי הגירה ארוכת טווח. החלק שלהלן מתאר זאת, ומציג את המגמות האחרונות בהגירה.

12 ניתוח החרדה המחזורית של פרשנים ישראלים באשר לדפוסים אלו, שיש בה לפחות חלק מהמאפיינים של מה שחוקרי חברה מכנים "פאניקה מוסרית" (הדהוד במדיה, דאגה ציבורית מוגזמת), היה יכול להיות נושא מצוין לדיסרטציה בלימודי תרבות או בסוציולוגיה של המדע.

השינויים באופן שבו הלמ"ס מודדת הגירה משפיעים על שיעורי ההגירה המתפרסמים

דיונים על מגמות בהגירה לישראל וממנה צריכים להתבסס על מדידה מדויקת. גם בזמנים הטובים ביותר זהו אתגר במחקרי הגירה, שכן מדידת הגירה מורכבת יותר ממדידת מספרי הלידות והפטירות – שני המרכיבים הדמוגרפיים המרכזיים האחרים. לידות ופטירות הן אירועים חד-פעמיים, אך הגירה אינה כזאת: בדרך כלל היא אינה נמדדת בזמן המדויק של היציאה מהארץ; היא יכולה להיות מעגלית; אנשים שעוזבים את הארץ מבקרים בה לעיתים קרובות, מחזיקים בה חשבונות בנק מקומיים, ממשיכים לשלם דמי ביטוח לאומי ועוד. במילים אחרות, ההגירה הרשמית היא תהליך יותר מאשר מצב בינרי. הדבר מקשה על לשכות הסטטיסטיקה הלאומיות בישראל ובמדינות אחרות לנהל מעקב באמצעות הקטגוריות הרגילות שלהן ולקבוע בבירור תאריכים ספציפיים של מקרי הגירה.

שינוי שנעשה לאחרונה בקריטריוני המדידה בלמ"ס, שאמנם מוצדק לחלוטין מבחינה מתודולוגית, החריף את הבעיה הזאת והקשה עוד יותר לעקוב אחר מגמות ההגירה בישראל. עד שנת 2022, אדם נחשב למהגר מישראל אם שהה מחוץ למדינה 365 ימים רצופים. הוא נחשב כמי שחזר לישראל אם שהה בה לפחות 90 ימים ברציפות. בשנת 2023, הקריטריונים הלקויים הללו שונו בשני מישורים. ראשית, הא-סימטריה בוטלה; כעת אדם נחשב למהגר מישראל אם שהה 275 ימים בשנה קלנדרית נתונה מחוץ לישראל, כאשר 90 הימים הראשונים רצופים, ובאופן דומה אדם נחשב כמי שחזר לישראל אם שהה 275 ימים בשנה קלנדרית בישראל, כאשר 90 הימים הראשונים רצופים. שנית, שנת ההתייחסות של המדידה הועתקה. עד 2022, נתוני ההגירה התייחסו ליום ההגירה המוערך (כלומר, כאשר אדם נרשם כמי שעזב את המדינה או נכנס אליה); בשיטה החדשה, הנתונים מתייחסים למועד סיום תקופת המעקב של 275 הימים.

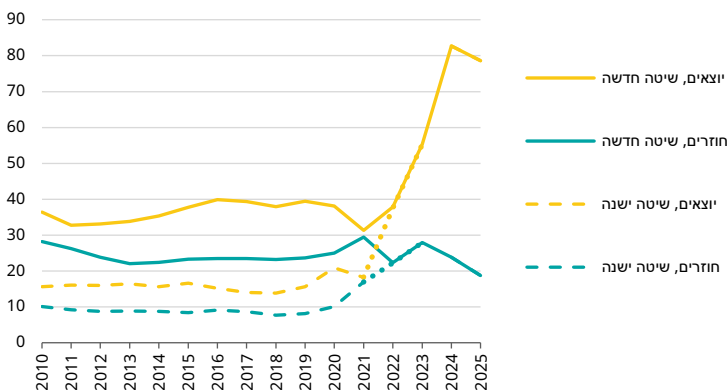
מכיוון שהשיטה החדשה משתמשת באותו מספר ימים הן למהגרים היוצאים והן למהגרים החוזרים, ומתאימה יותר לתנועות בשוק העבודה המודרני, היא מספקת מדידה תקפה יותר של הגירה בהשוואה לשיטה הקודמת. הבעיה היא שהשיטה הזאת שינתה במידה ניכרת את שיעורי ההגירה.¹³

תרשים 8 מדגיש את ההשפעות הללו. שיעורי ההגירה אל המדינה וממנה לפי השיטה הישנה, שההערכה הסופית שלה מתייחסת ל-2021, היו נמוכים הרבה יותר מאלה שבשיטה המעודכנת. שילוב פשוט של ההערכות הישנות עם אלה החדשות היה מראה

13 בעיה נוספת, שאמנם היא חשובה פחות, היא שהשינוי יצר חוסר רציפות בסדרה העיתית של נתוני ההגירה: עד החודשים האחרונים של 2025, לוחות ההגירה העדכניים של הלמ"ס דילגו לעיתים על שנת 2022. כאן אני עוקב אחר דוח מיוחד של הלמ"ס על הגירה מ-2024 (הלמ"ס, 2024) ועל ההערכות של אליהו (2025).

עלייה מהירה בהגירה היוצאת לקראת סוף התקופה – מ-15,600 איש ב-2019 ל-37,600 ב-2022, 55,300 ב-2023 וכמעט 83,000 ב-2024. כמו כן הייתה נראית עלייה משמעותית במספר הישראלים החוזרים: מ-8,100 ב-2019 ליותר מ-20,000 בשנה בתקופה שבין 2022 ל-2024.

תרשים 8. מגמות במספרי המהגרים אל ישראל וממנה (לא כולל עולים), לפי שיטת מדידה, 2010–2025

הערה: נתוני שנת 2025 חושבו על בסיס התקופה ינואר–ספטמבר 2025, כפי שהוסבר בהערה 11 לעיל.
מקור: אלכס וינרב, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

אולם קריאה כזאת היא בבירור שגויה. נתונים על הגירה לישראל וממנה מ-2022 עד 2025 אפשר להשוות רק בין מדידות שנעשו באמצעות אותן שיטות. לאורך התקופה 2010–2021, השיטה החדשה מניבה הערכות של הגירה יוצאת והגירה חוזרת שהן, בהתאמה, פי 2.3 ו-2.6 גבוהות יותר מן ההערכות בשיטה הישנה. גם השיטה החדשה מוצאת עלייה משמעותית בהגירה היוצאת ב-2023, שממשיכה ב-2024 וב-2025, אלא שההגירה היוצאת ב-2022 תואמת את שיעורי ההגירה היוצאת בתקופה 2015–2020: היא נעה בטווח של 37,000–40,000. באופן דומה, שיעורי החזרה לישראל היו גבוהים יותר גם בעשור שלפני מגפת הקורונה, אך למעט העליות הקלות ב-2021 (ששיקפו את המגפה) וב-2023 (ששיקפו חוזרים בעקבות המלחמה), הם נותרו יציבים לאורך כל השנים. מספר הישראלים שחזרו לא עלה בשנים האחרונות. להפך, אף שהנתונים ל-2024 דומים למוצע השנתי בתקופה 2013–2018, הנתון האחרון ל-2025

מצביע על ירידה חדה אל פחות מ-19,000 איש (המספר מחושב בהתבסס על מספר הישראלים שחזרו בין ינואר לספטמבר 2025).

חבל שהשינוי בקריטריוני המדידה של הלמ"ס נעשה בתקופה של מתחים חוקתיים, מלחמה וחוסר יציבות כלכלית. היסטורית, בתקופות של משברים כאלה ההגירה מישראל גדלה (Cohen, 1988, 2011). כך או כך, תרשים 8 ממחיש כי כל העליות הנראות בהגירה מישראל עד 2022 הן למעשה תוצאה של שינוי בטכניקת המדידה. העלייה האמיתית החלה רק בנתוני 2023, ובהם חלה עלייה משמעותית. מספר הישראלים המהגרים בנתוני 2024 ו-2025 כפול ממספרם בנתוני 2018.

בד בבד, מספר הישראלים שחזרו לא עלה. כאשר משלבים מהגרים וחוזרים בשנים אלו, רואים שמספר הישראלים שנרשמו כמי שעזבו את ישראל ב-2024 וב-2025 גדול בכמעט 120,000 ממספר החוזרים אליה. זה אינו השיעור האמיתי של הגירה נטו – הוא אינו כולל עולים, שאותם נוסיף בהמשך. עם זאת, מדובר ברמה שלילית של הגירה נטו שמעולם לא נצפתה בישראל בעבר.

השיעורים הגבוהים של הגירה יוצאת יימשכו ככל הנראה גם ב-2026

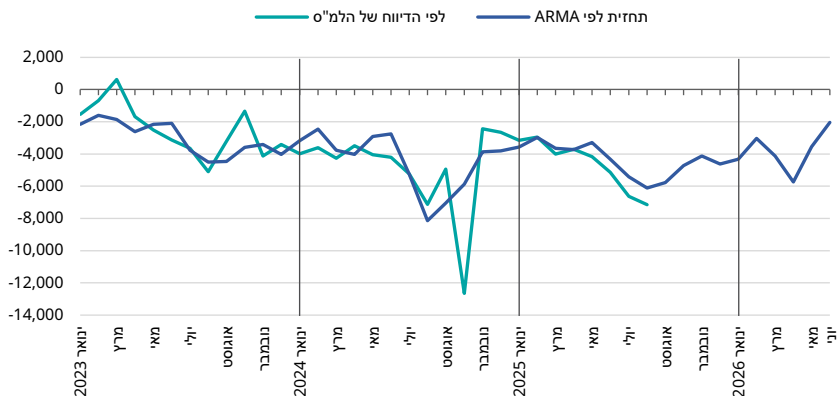
בנתוני ההגירה ששימשו לעיל יש בעיית זמנים. הנתונים העדכניים ביותר לגבי ישראלים שהיגרו מישראל וחזרו אליה הם מספטמבר 2025. עם זאת, כפי שצוין לעיל, נתונים אלו משקפים תנועות שהתרחשו לפחות 275 ימים (תשעה חודשים) קודם לכן, כלומר בשנת 2024. אם מטרתנו היא להבין את התנועות האחרונות, הפער הזה מהווה מגבלה.

בניסיון להתמודד עם הבעיה הזאת, הערכנו את ההגירה נטו תשעה חודשים קדימה בעזרת מודל של הקשר בין מגמות במספרי הישראלים הנכנסים והיוצאים ובין מגמות בהגירה נטו הרשמית. נתונים אלו מפורסמים גם הם באופן שוטף על ידי הלמ"ס, והם משקפים אירועים שהתרחשו רק חודש או שניים קודם.

את הקשר בין המדד החדש של הלמ"ס להגירה נטו (מינואר 2023 ועד אוגוסט 2025) ובין היציאות נטו הקודמות של ישראלים זיהינו באמצעות סדרת מודלים של ARMA (Autoregressive Moving Average), המתוארים בנספח 1.

באמצעות הערכות ממודל הפיגור האופטימלי של 11 חודשים חזינו את ההגירה נטו הן בתוך מדגם הבדיקה של 32 החודשים והן מעבר לו, עד יוני 2026. הערכות אלו מוצגות בתרשים 9 לצד שיעור ההגירה הרשמי שדווח על ידי הלמ"ס. למעט תנודות חדות בסטטיסטיקה המדווחת (למשל באוקטובר 2023 ובאוקטובר 2024), הערכת מודל ARMA נצמדת לנתונים הרשמיים. התוצאה הזאת מאושררת על ידי מקדם קורלציה גבוה של 0.72 שחושב לאורך 32 החודשים שבהם שני המדדים זמינים.

תרשים 9. הגירה נטו מדווחת וחזויה (לא כולל עולים) לפי חודש, ינואר 2023–יוני 2026

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס; ARMA

הממצא המרכזי הוא שהידרדרות ההגירה נטו למספרים שליליים במחצית הראשונה של 2023 נמשכה גם ב-2024 והחמירה במידה ניכרת בסוף הקיץ ובתחילת הסתיו של 2024, והוא מצביע על עלייה בהגירה היוצאת נטו במהלך ארבעת החודשים הראשונים של המלחמה. ההגירה נטו השתפרה (כלומר, נעה קרוב יותר לאפס) בחודשי החורף, ולאחר מכן החלה להידרדר שוב לקראת קיץ 2025.

ההערכה של המודל מצביעה על כך שההגירה נטו תשתפר במידה מסוימת, מהנקודה הנמוכה מאוד שבה היא נמצאת, במהלך קיץ 2025. עם זאת, ההגירה היוצאת נטו החזויה במחצית הראשונה של 2026 תהיה גבוהה יותר, בהשפעת הזרמים הגדולים יותר של עזיבה בחודשי הקיץ. רמת ההגירה החודשית נטו החזויה בין ינואר ליוני 2026, שעומדת על 3,800 איש, נותרת גבוהה מהממוצע שנצפה באותם חודשים ב-2025 (3,600) וב-2024 (3,100).

תחזיות אלו מניחות כמובן שהקשר בין כניסות ויציאות נטו ובין הגירה, שנמשך כמעט שלוש שנים עד ספטמבר 2025 – כולל בתקופה שלפני המלחמה – יימשך גם בשנה הבאה. לאור סיום הלחימה הפעילה בעזה, זה לא בהכרח יקרה. בפרט, פעילות ההגירה נוטה לעלות בחודשי הקיץ, ולכן אם יהיה שינוי בדפוס הזה, הוא יתגלם רק בלוחות הלמ"ס באביב 2027.

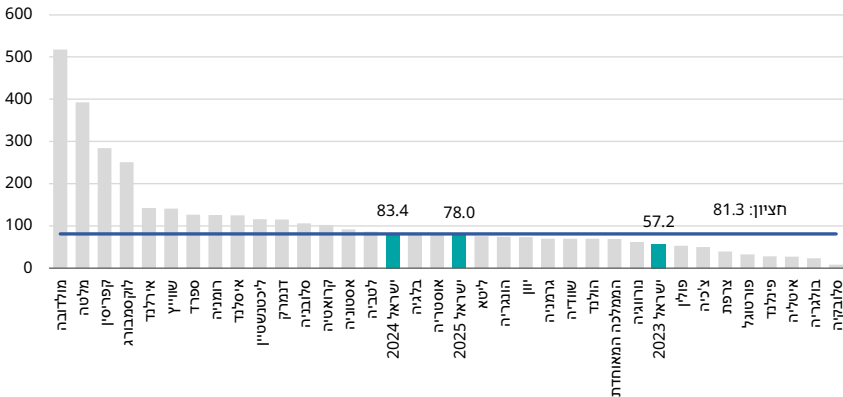
הגירה יוצאת: השוואה בין-לאומית

לאחר שראינו כי ההגירה מישראל עלתה משמעותית מאז סוף 2023, נשאלת השאלה היכן עומדים שיעוריה הגבוהים בהשוואה לשיעורי ההגירה ממדינות אחרות בעלות הכנסה גבוהה.

זוהי נקודה חשובה, כי שילוב של גלובליזציה, פתיחת גבולות, רשתות טרנס-לאומיות וגלי עקירה המוניים הובילו לגידול בהגירה הבין-לאומית בעשורים האחרונים, שאותם קסטלס ומילר מכנים במונוגרפיה שלהם, שמתעדכנת תדיר, "עידן ההגירה" (Castles & Miller, 1993). מדובר בתקופה שבה מדינות בעלות הכנסה גבוהה מתחרות על עובדים מיומנים, מנסות לשכנע את המהגרים מהן לשוב (Bruzelius & Reiss, 2025), ובמקרים רבים גם מעלימות עין מהגירת עובדים לא מיומנים בתקווה להוריד את עלויות כוח העבודה במגזרים שבהם יש מחסור בעובדים, כגון חקלאות ובנייה.

כדי להשוות בין מגמות ההגירה היוצאת של ישראלים ובין אלה במדינות אחרות, חישבנו את השיעור הגולמי של הגירה יוצאת (Crude Rate of Outmigration – CROM) – מספר המהגרים היוצאים בשנה נתונה חלקי האוכלוסייה באמצע השנה – עבור כל מדינות אירופה ב-2023, והוספנו נתונים עבור ישראל ב-2023, ב-2024 וב-2025 באמצעות שילוב הערכות שהוצגו בלמ"ס (2024) ואצל אליהו (2025). התוצאות מוצגות בתרשים 10.

תרשים 10. השיעור הגולמי של הגירה יוצאת לכל 10,000 תושבים, ישראל ומדינות האיחוד האירופי, 2023

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: עבור ישראל – אליהו, 2025; עבור הממלכה המאוחדת – ONS; עבור שאר המדינות – Eurostat

השיעור הגולמי של הגירה יוצאת מישראל ב-2023 עמד על 57 מהגרים לכל 10,000 תושבים. זהו שיעור גבוה לפי הסטנדרטים הישראליים, אך הוא נמוך ביחס למדינות האיחוד האירופי. ב-2024 עלה שיעור ההגירה היוצאת מישראל ל-83 לכל 10,000 תושבים – ערך גבוה באופן חריג לישראל, אך רק מעט מעל לחציון של האיחוד האירופי ב-2023. בהתבסס על מגמות שנתיות מחודשים ינואר-ספטמבר שתוארו לעיל, שיעורו ב-2025 צפוי להיות סביב 78 לכל 10,000, כלומר מתחת לחציון.

השיעור הגולמי הנמוך של הגירה יוצאת ביחס למדינות אחרות בעלות הכנסה גבוהה עולה בקנה אחד עם דפוסים קיימים לאורך זמן. כהן השווה את שיעורי ההגירה היוצאת של ישראל לאלה של מדינות עשירות אחרות, לרבות אחרי הזינוק הקודם בהגירה היוצאת (שהיה קשור לאינתיפאדה השנייה). מסקנתו עדיין תקפה: "בהתחשב בהרכב האוכלוסייה של ישראל (שיעורים גבוהים של ילידי חוץ), במצב הביטחוני ובסיכויים הקודרים להסדר פוליטי קבוע עם הפלסטינים, שיעורי ההגירה הישראלים נמוכים באופן מפתיע" (Cohen, 2011, p. 52).

הגירה מחדש של אזרחים ילידי חוץ

הנתונים שהוצגו עד כה לגבי הגירה יוצאת מתייחסים הן לאזרחי ישראל ילידי הארץ והן לאזרחים ילידי חוץ. יש בכך בעיה, מכיוון שמבחינת הבנת ההגירה, מי שהיגר פעם אחת נוטה הרבה יותר ל"הגירה מחדש" (remigration), כלומר להגר שוב, משום שברמה האישית הגירות רבות נכשלות, גם אם המהגר התכוון להישאר במדינת היעד. הגירה מחדש יכולה לכלול גם "הגירה חוזרת" (אל מדינת המוצא) וגם מה שנקרא לעיתים "הגירה המשכית" (onward migration) או "הגירה בשלבים" (stepwise migration): שימוש ביעד אחד כקרח קפיצה ליעד אחר.

אף שהמחקר על הגירה רב-שלבית הוא מועט – מקורות הנתונים כמעט שאינם עוקבים אחרי פרטים בין מדינות (Boissonneault & Costa, 2022; Della Puppa et al., 2021); OECD, 2024) – זוהי תופעה ידועה בדפוסי הגירה מודרניים. נתונים עדכניים מדוח ההגירה של ה-OECD (International Migration Outlook) מראים כי שיעורי ההגירה מחדש לחמש שנים ממדינות דוברות אנגלית וידידותיות למהגרים (ארצות הברית, קנדה, אוסטרליה, בריטניה) נעים בטווח של 10%-14%. היסטורית, שיעורי ההגירה מחדש מארצות הברית עמדו על 25%-40% (Jasso & Rosenzweig, 1990).

הגירה מחדש כללית

הגירה מחדש היא תופעה ידועה גם בהיסטוריית ההגירה של ישראל, ומכאן ההתייחסות של כהן (Cohen, 2011) ל"שיעורים גבוהים של ילידי חוץ" בציטוט לעיל. זהו אחד ההסברים המרכזיים לעלייה בשיעורי ההגירה היוצאת של ישראלים בין 1990 ל-2005: כ-48% מ-230,000 המהגרים מישראל בתקופה זו היו עולים מאותה תקופה, רובם חלק מגל ההגירה העצום מברית המועצות לשעבר (אם כי יוצאים אלו היוו רק כ-10% מהעולים לארץ, מה שמרמז על הצלחה מרשימה של המערכת בשימור העולים). כהן מזכיר דוגמאות נוספות: יהודים שברחו מאיראן המהפכנית בסוף שנות השבעים והשתמשו בישראל כבתחנת מעבר לארצות הברית, או יהודים מארגנטינה שברחו ממנה בשל הקריסה הכלכלית בתחילת שנות האלפיים אך בהמשך חזרו למולדתם או עברו למדינות אחרות (Cohen, 2011).

המגמות האחרונות מצביעות על כך שעולים ילידי חוץ, במיוחד עולים חדשים, לוקחים חלק גדול אף יותר בהגירה היוצאת לאחרונה. בין 2015 ל-2020 עלה שיעור הישראלים ילידי החוץ בקרב המהגרים היוצאים מ-45% ל-55%. ב-2023 עמד שיעור זה על 56%, מתוכם 31% היו עולים מ-2022, 7% עולים מתקופת 2018–2021, ו-21% עולים משנים קודמות (אליהו, 2025). שיעור הישראלים ילידי החוץ בקרב המהגרים היוצאים עלה עוד ל-58% ב-2024, ולאחר מכן ירד בחזרה ל-48% במהלך תשעת החודשים הראשונים של 2025.

חלקם הבלתי פרופורציונלי של ישראלים שאינם ילידי הארץ בזרם המהגרים היוצאים משתקף גם במלאי הישראלים החיים מחוץ לישראל. שוב, מדובר במגמה ארוכת טווח. כהן מציין שמתוך 544,000 הישראלים שהתגוררו מחוץ לישראל בסוף 2006, רק 45% היו ילידי הארץ (Cohen, 2011). הערכה עדכנית יותר (Staetsky, 2025), המכסה את התקופה 2021–2023, מצביעה על 48% (מתוך 630,000 הישראלים שחיים מחוץ לישראל). נחזור להרכב הישראלים החיים מחוץ לישראל בהמשך.¹⁴

באופן כללי, הנתונים הללו לגבי הגירה מחדש מצביעים על שתי תופעות מובחנות שעוזרות להבין את ההגירה היוצאת האחרונה של ישראלים. ראשית, אחוז העולים הבוחרים להישאר בישראל נמוך יותר כיום ממה שהיה בעבר. עד 2005, רק 10% מהעולים בגל העלייה העצום של 1990–2005 עזבו את ישראל; שיעור העולים מ-2022 שעזבו ב-2023 כבר עבר את הסף הזה. במילים אחרות, נראה כי יותר ויותר מהעולים הם מה שמכונה "עולים מזדמנים". לחלופין, אולי החברה הישראלית נעשתה פחות מסבירת פנים או פחות יעילה בקליטת העולים הללו.

14 השיטות שבהן משתמשים כהן (Cohen, 2011) וסטטקי (Staetky, 2025) כדי להפיק את הערכותיהם אינן זהות, אבל אם נניח ששתי השיטות נכונות, הן מצביעות על כך שמספר הישראלים החיים מחוץ לישראל גדל בכ-16% בתקופה 2006–2021. באותה תקופה גדלה אוכלוסיית ישראל בכ-33%. במילים אחרות, הישראלים החיים מחוץ לישראל מהווים כיום חלק קטן יותר מכלל הישראלים.

שנית, אף שישראלים ילידי הארץ מהווים חלק קטן יותר מהמהגרים היוצאים, במונחים של מספרים מוחלטים יותר ישראלים ילידי הארץ עוזבים את ישראל. עכשיו נתמקד בכל אחת מהתופעות הללו.

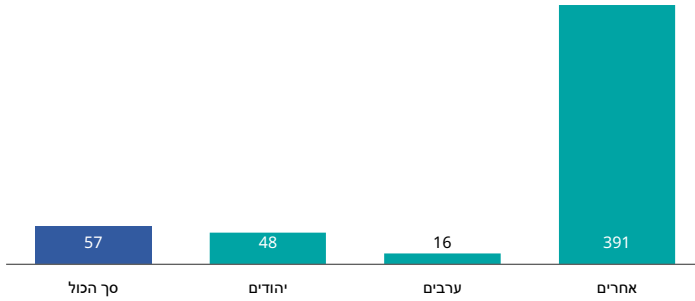
הגירה מחדש של עולים לא-יהודים

העלייה בשיעורי ההגירה מחדש של העולים – ומנגד, הירידה בחלקם שבחר להישאר – נראית כביטוי לכך שחלק הולך וגדל מהעולים הישראלים בעשור האחרון אינם יהודים על פי ההלכה ואינם ערבים, אלא משתייכים לקטגוריה "אחר" באוכלוסיית ישראל. חלק קטן מהם מסווגים כנוצרים שאינם ערבים. רייכמן (2009) מדווחת שבקרוב עולי ברית המועצות לשעבר, רק 5% מאלה שהיגרו לישראל בגל העלייה העצום של 1990–1991 לא נחשבו יהודים. שיעור זה עלה והגיע ליותר מ-50% מהעולים מברית המועצות לשעבר מאז 1999 (הממוצע לאורך התקופה היה 28.4%, לעומת 19.5% ו-12.8% מהעולים מאתיופיה וממדינות מערביות, בהתאמה).

כשגדל חלקם של העולים ה"אחרים" במהגרים לישראל, עלה גם חלק המהגרים היוצאים מקבוצה זו (אליהו, 2025; קפלינסקי, 2023). לא-יהודים שאינם ילידי ישראל – כמעט כולם מקבוצת "אחרים" – היוו 29.6% מכלל המהגרים הישראלים ב-2023, 33.7% ב-2024 ו-27.8% בתשעת החודשים הראשונים של 2025, לעומת כ-15% בתקופה 2012–2018. לשיעורים גבוהים אלו יש להתייחס בהקשר של קבוצה זו בתוך כלל אוכלוסיית ישראל: 4.9%, 4.8% ו-4.7% בשנים אלו, בהתאמה.

תרשים 11 ממיר את נתוני 2023 לשיעור הגולמי של הגירה יוצאת – מספר המהגרים היוצאים ביחס לאוכלוסיית הבסיס – עבור ישראל בכלל, ולכל אחת משלוש קבוצות האוכלוסייה המרכזיות בה.

תרשים 11. השיעור הגולמי של הגירה יוצאת לכל 10,000 תושבים לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: עבור הגירה יוצאת – אליהו, 2025; עבור אוכלוסייה – הלמ"ס

לצד השיעור הגולמי של הגירה יוצאת של ישראלים ב-2023, שעומד על 57 לכל 10,000 תושבים (כפי שמוצג בתרשים 10), קיימת שונות עצומה בין קבוצות האוכלוסייה. מתוך כל 10,000 יהודים – כולל עולים יהודים – עזבו 48 ב-2023. מתוך כל 10,000 ערבים עזבו 16. לעומת זאת, מתוך כל 10,000 "אחרים" עזבו 391.

זרקור

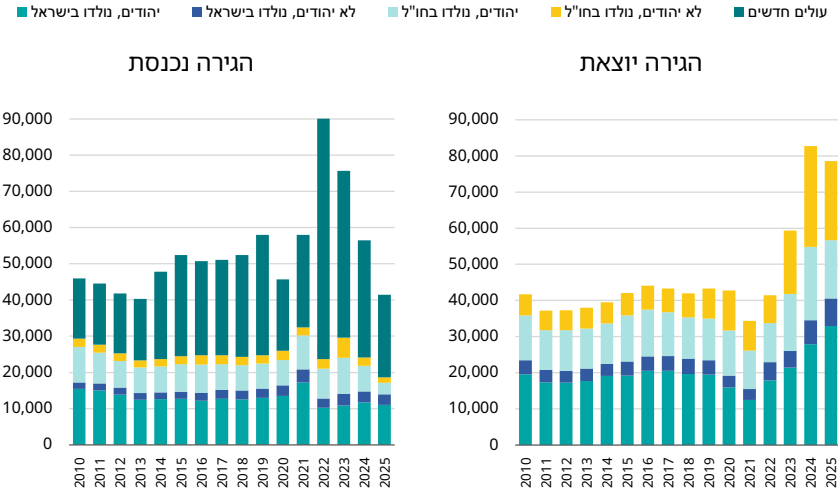
היפוך בשיעור הגידול של קבוצת ה"אחרים"

ההגירה הבלתי פרופורציונלית של "אחרים" לישראל השפיעה על גודל הקבוצה הזאת. בתקופה 2015–2019, קבוצת ה"אחרים" בישראל גדלה מהר יותר מכל קבוצת אוכלוסייה אחרת, כולל האוכלוסייה החרדית: שיעורי הצמיחה השנתיים עברו את ה-5% ב-2017, 2018 ו-2019. עם זאת, מאוגוסט 2022 ועד אוגוסט 2024, על אף עלייה רחבת היקף מברית המועצות לשעבר שכללה אנשים שאינם יהודים על פי ההלכה, קבוצת ה"אחרים" קטנה ב-22,400 איש. עד ספטמבר 2025, למרות הימשכותה של עלייה ניכרת מברית המועצות לשעבר (15,021 איש) וכ-1,000 לידות עודפות ביחס לפטירות (3,577 לידות לעומת 2,566 פטירות) באותה תקופה של 12 חודשים, קבוצה זו קטנה עוד בכ-10,000 איש.

הגירה נטו

תרשים 12 מסכם את מגמות ההגירה משנת 2010 ועד 2025 עבור מהגרים לישראל וממנה (נתוני שנת 2025 חושבו על בסיס התקופה ינואר–ספטמבר 2025, כפי שהוסבר בהערה 11 לעיל). כפי שמשקף מהדיון עד כה, עיקר העניין הוא ההגירה מישראל. ההגירה של ישראלים ילידי הארץ נמצאת בעלייה מתמדת בארבע השנים האחרונות. העלייה בשנה הראשונה מביניהן, 2022, הגיעה לאחר שנת קורונה עם הגירה נמוכה באופן מלאכותי, אך העלויות בשלוש השנים האחרונות הן אמיתיות. הדבר נכון לגבי יהודים ילידי ישראל וגם לגבי לא-יהודים ילידי ישראל (הנתונים הזמינים אינם מאפשרים להבחין אם האחרונים הם ערבים או "אחרים"). ביחס לממוצעים בתקופה 2014–2022, ההגירה בשתי הקטגוריות האחרות – יהודים או לא-יהודים שנולדו במדינות אחרות – עלתה גם היא באופן דרמטי. ביחס לחלקם באוכלוסייה, אלה שיעורי הגירה גבוהים במיוחד, במיוחד עבור לא-יהודים שנולדו מחוץ לישראל.

תרשים 12. הגירה נכנסת והגירה יוצאת, לפי מקום הלידה (ישראל/חו"ל) ושאלת היהדות (יהודי/לא יהודי), 2010–2025

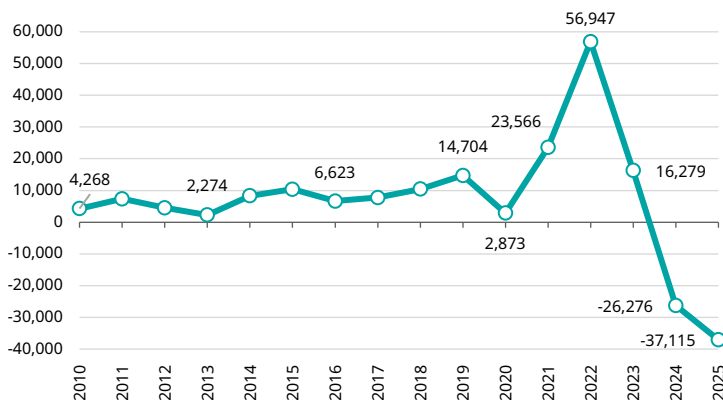
הערות: כל הקבוצות למעט "עולים חדשים" מתייחסות לאזרחי ישראל. נתוני שנת 2025 חושבו על בסיס התקופה ינואר–ספטמבר 2025, כפי שהוסבר בהערה 11 לעיל.
מקור: אלכס וינרב, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

היו גם תנודות חשובות בהגירה אל ישראל. המספר המוחלט של ישראלים ילידי הארץ ששבו לישראל ירד בין השנים 2010 ל-2013, ואז נותר יציב יחסית עד 2020. עלייה זמנית הקשורה לקורונה בשנת 2021 פינתה את מקומה לירידה חדה ב-2022, ולאחר מכן לעליות קטנות: יותר ישראלים חוזרים ב-2023 ועוד יותר ב-2024; בקצב הנוכחי, הנתונים לשנת 2025 יציבו אותה בין שתי שנים אלו.

תנודות גדולות אף יותר ניכרות במספר העולים. לאחר עלייה איטית ומתמשכת בהגירה החיובית בין 2013 ל-2019, נרשמה ירידה חדה ב-2020, ואז עלייה דרמטית בשנת ההתאוששות 2021, עלייה חדה עוד יותר ב-2022 עם פרוץ המלחמה בין רוסיה לאוקראינה, ולאחר מכן ירידה תלולה מ-2023. על סמך שיעורי העלייה בתשעת החודשים הראשונים של השנה, מספר העולים ב-2025 יהיה הנמוך ביותר מאז 2013 (למעט שנת הקורונה, 2020).

השינויים הללו בהגירה אל ישראל וממנה מצמצמים את הערכות ההגירה נטו. אלה מוצגות בתרשים 13 (ומוערכות בהתאם לשיטת החישוב הנוכחית של הלמ"ס). יש לשים לב כי הגרף מתאר את ההגירה נטו האמיתית בישראל, שכן הוא מוסיף עולים חדשים לכלל המהגרים הנכנסים. התרשים מדגיש את התנודות הדרמטיות בהגירה נטו בישראל במהלך חמש השנים האחרונות: מפער חיובי של 23,566 איש בשנת 2021 ל-56,947 בשנת 2022, ואז לפער שלילי של 26,276 איש ב-2024 ולתחזית לפער שלילי של 37,115 ב-2025. אם נניח שההגירה מישראל תישאר גבוהה גם ב-2026 – כפי שמשתמע מתחזית ARMA המוצגת בתרשים 9 – אזי בשנת 2026 תחווה ישראל שנה שלישית ברציפות של הגירה נטו שלילית.

תרשים 13. ההגירה נטו האמיתית של ישראל

הערות: ההגירה נטו האמיתית כוללת עולים חדשים. נתוני שנת 2025 חושבו על בסיס התקופה ינואר-ספטמבר 2025.

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: הלמ"ס

ההגירה הנטו השלילית המתמשכת הזאת תקטין את שיעורי הגידול של אוכלוסיית ישראל. תרשים 7 מצביע על כך ששיעור הריבוי הטבעי ב-2025 וב-2026 יהיה סביב 1.3%. הפסד נטו של כ-37,000 איש יוריד את שיעור הגידול הכולל של האוכלוסייה ב-2025 ל-0.9%. זהו פחות ממחצית שיעור הגידול השנתי הממוצע בעשור שלפני תקופת הקורונה. מדובר בשינוי משמעותי במשטר הדמוגרפי של ישראל.

לאן הישראלים עוברים?

כדי לפרש את העלייה במספר הישראלים ילידי הארץ שעוזבים את ישראל בשנים 2023–2025 יש לבחון את דפוסי ההגירה הקודמים של ישראלים. קשה לעשות זאת באמצעות נתונים מישראל, משום שהלמ"ס אינו מפרסם נתונים על מקום מגוריהם של אזרחי ישראל המתגוררים בחו"ל. הוא גם אינו מפרסם נתונים על דפוסי הגירה מעגלית של אזרחי ישראל, אף שניתן היה להעריכם בקלות באמצעות מידע על כניסות ויציאות של יחידים.

כדי לקבל פרספקטיבה הסתמכנו על נתונים ממדינות אחרות. ספירות ישירות של מספר התושבים שנולדו בישראל – אך לא של אזרחי ישראל שנולדו במקום אחר – אפשר למצוא בנתונים על אוכלוסיית ילידי חוץ במרשמי אוכלוסין או מפקדים לאומיים של מדינות. במקומות שקיימים מפקדים, אפשר להפיק אומדנים לתקופה שבין המפקדים באמצעות סקרי מדגמים גדולים ומייצגים ברמה ארצית (למשל סקרי כוח אדם או ה-Current Population Survey בארצות הברית).

על פי ההגדרה, מדידת מלאי האנשים החיים מחוץ לארץ מולדתם בשנה נתונה היא סכום כל הזרמים (flows) היוצאים מארץ המוצא לאורך השנים, בניכוי כל מי שנפטרו או חזרו לארץ המוצא. כאן אנחנו עושים שימוש בנתונים אלו בשתי דרכים. ראשית, אנחנו מעריכים את שיעור אזרחי ישראל ילידי הארץ החיים מחוץ לישראל ובוחנים את השינויים בשיעור זה לאורך תקופה של שלושה עשורים. אנחנו גם משווים את ישראל למדינות אחרות במדד זה. זהו צעד חשוב, לאור השינויים הדרמטיים שחלו בדפוסי ההגירה העולמיים בעשורים האחרונים. שנית, כדי לקבל תמונה של שינוי בדפוסי ההגירה של ישראלים, אנחנו בוחנים את השינויים משנה לשנה במספר האנשים שנולדו בישראל ונרשמו כתושבים במדינות אירופה ובמדינות דוברות אנגלית ברחבי העולם.

שיעור האנשים שחיים מחוץ למולדתם

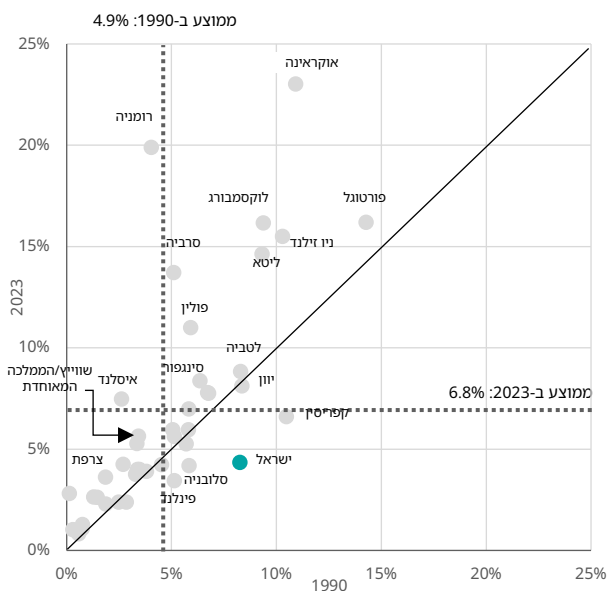
המחלקה הכלכלית-חברתית של האו"ם (DESA) מאגדת נתונים על ארץ לידה וארץ מגורים ללוחות נפרדים, המציגים את המספר הכולל של מהגרים נכנסים – המוגדרים כמי שלא נולדו במדינה שבה הם תושבים – וכן את המספר הכולל של מהגרים יוצאים, המוגדרים כמי שנולדו במדינה מסוימת וכיום חיים במדינה אחרת. כאן השתמשנו בהערכות אלו עבור השנים 1990 ו-2023. בכל אחת מהשנים הללו אנחנו מחשבים את חלקם של ילידי המדינה החיים מחוץ למדינה.¹⁵ השינוי בכל מדינה במלאי המהגרים לאורך התקופה בת 33 השנים – שממנו אפשר להסיק חלקית על השינויים בזרמים – מוצג בגרף פיזור

15 לכל מדינה נתונה בשנה t , שיעור ילידי המדינה החיים מחוץ לה הוא $E/(P+E-I)$, באשר E הוא סך המהגרים היוצאים (המלאי), P הוא סך האוכלוסייה, ו- I הוא סך המהגרים (שהם ילידי חוץ) המתגוררים במדינה – כולם נמדדים בזמן t .

בתרשים 14. הציר האופקי מייצג את שיעור ילידי המדינה שחיו במדינה אחרת בשנת 1990. השיעור הממוצע בכל המדינות המוצגות (המסומן בקו האנכי המקווקו) עמד על 4.9%. הציר האנכי מייצג את שיעור ילידי המדינה שחיו במדינה אחרת בשנת 2023. השיעור הממוצע בכל המדינות המוצגות עלה ל-6.8% (הקו האופקי המקווקו).

הקו האלכסוני הוא המקום שבו מדינה תימצא אם אותו שיעור של ילידי המקום היה חי מחוץ למדינה בשתי התקופות. בהתחשב בעלייה במוצע, אין זה מפתיע שרוב המדינות נמצאות מעל לקו זה. ברובן העלייה לא הייתה גדולה מכמה נקודות אחוז בודדות; אולם, מדינות מסוימות – כמה מהן במזרח אירופה וכמה מדינות קטנות כמו לוקסמבורג, איסלנד וניו זילנד – חוו עלייה של יותר מ-5 נקודות אחוז במהלך עשורים אלו בחלקם של ילידי המקום המתגוררים מחוץ למדינה.

תרשים 14. שיעור ילידי המדינה שחיים בחו"ל, 1990 ו-2023

הערות: המדגם כולל 42 מדינות OECD ומדינות אחרות באירופה. הקווים המקווקוים מייצגים את הערך הממוצע בכל שנה.

מקור: אלכס וינר, מרכז טאוב | נתונים: הגירה – DESA/Our World in Data; אוכלוסייה – תחזיות האוכלוסין של האו"ם

ישראל נמצאת בקצה השני של הרצף. היא אחת מארבע מדינות בלבד במדגם זה – האחרות הן פינלנד, סלובניה וקפריסין – שחוו ירידה משמעותית בשיעור האנשים שנולדו במדינה וכיום חיים במקום אחר. למעשה, בישראל חלה הירידה הגדולה ביותר בשיעור זה – מ-8.3% מכלל ילידי ישראל שחיו מחוץ לישראל בשנת 1990 ל-4.3% בלבד בשנת 2023 (קפריסין היא השנייה אחריה). הדבר תואם את שיעורי ההגירה היוצאת של ישראל, הנמוכים בדרך כלל, כפי שמוצגים בתרשים 10. הוא מצביע על כך שבשלושת העשורים האחרונים הצליחה ישראל להבטיח את הישארותם של ילידיה – או להביאם לשוב לאחר שהות בחו"ל – טוב יותר מאשר בעשורים שקדמו להם. זאת למרות הזלזול התדיר והחריף במהגרים הישראלים באותם עשורים מוקדמים יותר, שהתבטא במינוחים כמו "יורדים" – הנושא רמז קל לכישלון ולנטישה – וכמו "נפולת של נמושות", מינוח שבו השתמש יצחק רבין (Gold, 2004).

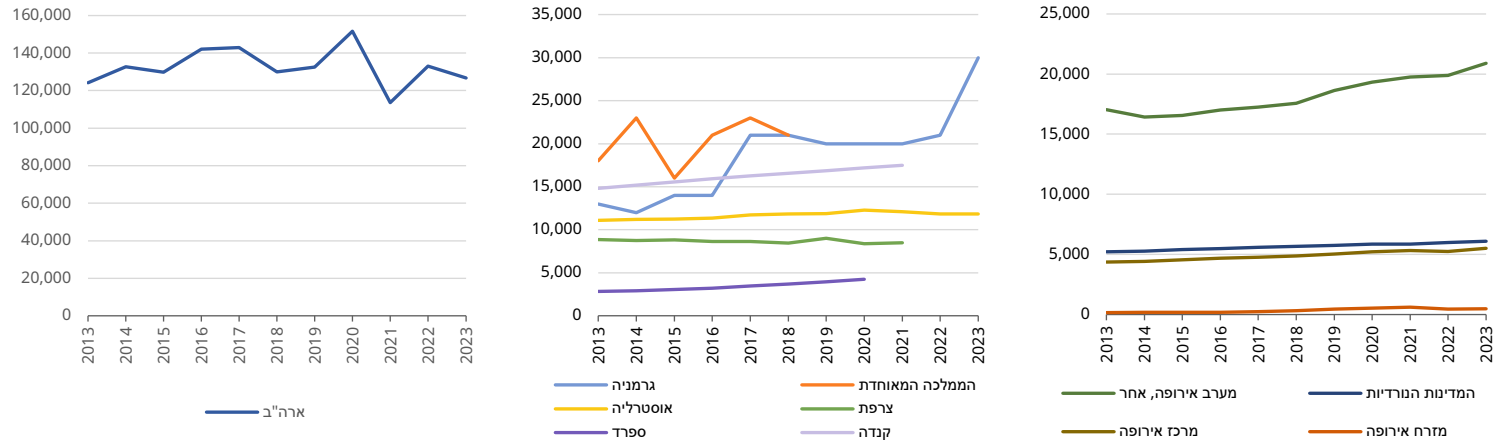
היכן משתקעים המהגרים הישראלים?

כאן הסתמכנו על נתונים ממאגר ההגירה הבין-לאומית (International Migration Database) לגבי מלאי אוכלוסיית ילידי חוץ, והוספנו להם נתונים ספציפיים עבור קנדה. תרשים 15 מציג נתונים אלו לתקופה שבין 2013–2023. הם כוללים נתונים מכל מדינות ה-OECD למעט קוסטה ריקה, יפן, קוריאה, פולין ופורטוגל.¹⁶

בהינתן שמספר הישראלים שעזבו היה גבוה בשנים 2015–2019, כפי שמוצג בתרשים 12, היינו מצפים לראות עלייה מתמשכת במספר התושבים שנולדו בישראל ומתגוררים בחו"ל, עם עלייה ניכרת ב-2023. במידה מסוימת, הדבר אכן ניכר בתרשים 15. במדינות שבהן יש נתונים עבור כל השנים, מספר הישראלים המתגוררים בהן עלה ב-11.1% לאורך תקופה של עשר שנים. נתון זה מאשר שהתקיים מעבר נטו מתמשך של ישראלים ילידי הארץ לחו"ל, גם אם קצב גידולו היה איטי יותר מקצב הגידול באוכלוסיית ישראל באותה תקופה (21.9%) – פער העולה בקנה אחד עם הירידה בחלקם של ילידי ישראל החיים בחו"ל, כפי שמוצג בתרשים 14.

16 לפי כמה דיווחים בתקשורת, ישראלים רבים התיישבו במדינות שאינן חברות OECD; דוגמאות בולטות הן קפריסין ותאילנד (זהבי, 2025; כאן, 2024, 2025). עד כה, נתונים אלו אינם משתקפים בנתונים שפרסמו הלשכות הלאומיות לסטטיסטיקה של אותן מדינות או בנתונים שמפרסמים ארגונים בין-לאומיים. עם זאת, הערכות לא רשמיות עבור קפריסין תואמות את הדיווחים הללו ומצביעות על כ-15,000 ישראלים ויהודים המתגוררים בה, ובהם 400–500 משפחות שעוברות לקפריסין מדי שנה, אף שרבות מהן עוברות זמנית (ICCOC, 2025). ההערכות לגבי תאילנד נמוכות בהרבה. למרות המספר הגדול של מבקרים ישראלים בתאילנד – כ-280,000 כניסות ב-2024 – ולמרות העלייה במספר הרילוקיישנים הזמניים הקשורים למלחמה, שגרירות ישראל בבנגקוק מעריכה שבתאילנד מתגוררים בין 5,000 ל-10,000 ישראלים, אם כי בשל מגבלות משפטיות רובם אינם מחזיקים בזכויות תושבות לטווח ארוך (אהרונ, 2025; שדה, 2025).

תרשים 15. מספר ילידי ישראל בעלי תושבות במדינות ה-OECD, 2013-2023

הערה: ההערכות עבור קנדה בשנים 2013-2015 ו-2017-2020 הן אינטרפולציה מנתוני מפקד האוכלוסין של 2011, 2016 ו-2021. בלוח הימני, "אחרות במערב אירופה" כוללות את בלגיה, איטליה, הולנד, שווייץ ולוקסמבורג; "המדינות הנורדיות" כוללות את דנמרק, שוודיה, נורווגיה, פינלנד ואיסלנד; "מרכז אירופה" כולל את אוסטריה, צ'כיה, הונגריה וסלובקיה; "מזרח אירופה" כולל את המדינות הבלטיות וסלובניה. אין נתונים זמינים עבור יפן, קוריאה, פולין או פורטוגל, ויש רק נתונים חלקיים עבור מדינות OECD אחרות, כולל יוון.

מקור: אלכס וינרב, מרכז טאוב | נתונים: עבור קנדה – [Statistics Canada](#); עבור שאר המדינות – מאגר ההגירה הבין-לאומי, אוכלוסיית ילידי חוץ

מעניין יותר **היכן** התרחשו הגידולים הללו. לאורך התקופה 2013–2020, מספר התושבים ילידי ישראל בארצות הברית – המדינה שבה יש יותר ישראלים ילידי הארץ מאשר בכל שאר מדינות העולם יחד – עלה ב-25,000. אולם המספר הזה ירד במידה ניכרת בתקופת הקורונה, וחזר לרמות של 2013 רק בשנת 2023. גם באוסטרליה המגמה הייתה שטוחה יחסית, וכך גם בצרפת ובבריטניה בתקופות הקצרות שעברו יש לנו נתונים – שתי מדינות שהקהילות היהודיות בהן הן הגדולות ביותר באירופה.

למעשה, העניין הגדול ביותר בנתונים הללו הוא הגידול באוכלוסיית ילידי ישראל מחוץ לארצות הברית ולמרכזים גדולים אחרים של אוכלוסייה יהודית. גרמניה היא המקרה הבולט מבין המדינות שיש עבורן נתונים (קפריסין, שנידונה בהערה 16 לעיל, היא מקרה נוסף). מספר ילידי ישראל בגרמניה עלה מכ-13 אלף בשנת 2013 לכ-21 אלף בשנת 2022 – שיעור צמיחה שנתי ממוצע של 5.3%. לאחר מכן הוא זינק בעוד 9,000 איש בשנת 2023 לבדה.

במונחים מוחלטים, אחרי גרמניה ניצבות קנדה וקבוצה קטנה של מדינות במערב אירופה. כולן חוו עליות איטיות ויציבות לאורך התקופה בת עשר השנים (בקנדה לפי אקסטרפולציה של נתוני המפקדים מ-2011, 2016 ו-2021), השקולות לכ-2% לשנה. בגוש מדינות מערב אירופה הגידול נבע מהמגמות בהולנד ובשווייץ, ואילו באיטליה ובבלגיה המגמות היו שטוחות, כמו בצרפת.

באחוזים, הגידול היה גבוה יותר במדינות מרכז אירופה (אוסטריה, צ'כיה, הונגריה וסלובקיה) – 2.4% לשנה – אף שהבסיס הנמוך משמעותו שההשפעה המוחלטת זעומה. השינוי במספר ילידי ישראל במדינות הנורדיות היה הקטן ביותר לאורך העשור.

הגיוון ההולך וגדל ביעדי ההגירה של ישראלים חשוב משני טעמים. ראשית, כפי שאחרים ציינו (למשל Staetsky, 2025), ישראלים מגדילים את אוכלוסייתן של קהילות יהודיות קטנות מחוץ לישראל. הדבר מצביע על שינוי מרתק בתפקידה של ישראל בקהילות היהודיות הגלובליות, שינוי שעשויות להיות לו השפעות משמעותיות. בפרט, התנועה של יותר ישראלים אל מחוץ לישראל עשויה לאותת על הפיכתה של ישראל למין מטרופולין בעולם היהודי: מקור לאנשים ולצורות חדשות של הון תרבותי בקהילות שמזדקנות ומצטמצמות, שהיו מתקשות להתקיים בלעדיו לאורך זמן.

שנית, הגיוון ההולך וגדל ביעדי הגירתם של ישראלים רלוונטי גם לדיון על חינוך והגירה, כלומר לרעיון שישראל מאבדת את "מיטב בניה ובנותיה". טענה ותיקה ומבוססת היטב במחקר ההגירה היא שהמהגרים בעלי הכישורים הגבוהים ביותר נוטים להגר לכלכלות שמציעות את התשואה הגבוהה ביותר לכישוריהם. מבחינה היסטורית, עבור מהגרים ישראלים היו אלה בעיקר מדינות דוברות אנגלית המאופיינות ברמות גבוהות של אי-שוויון בהכנסה, ובעיקר ארצות הברית (Cohen, 2009). ישראלים עם פחות כישורים, לעומת

זאת, נטו להגר למדינות שבהן רמות אי-השוויון נמוכות יותר ומערכות הרווחה חזקות יותר: היום, כבעבר, סקנדינביה מובילה בהיבט זה, ואחריה כמה מדינות במערב אירופה. במילים אחרות, יעדי ההגירה של ישראלים ברמת האוכלוסייה רומזים על כישוריהם ומניעיהם של המהגרים – שני מאפיינים הקשורים זה בזה.

השינוי ביעדי ההגירה של ישראלים בעשור האחרון מעיד כי הסלקטיביות הזאת בקרב מהגרים מבחינת השכלה – כלומר, הנטייה שמהגרים יהיו משכילים במיוחד – נעשית פחות מובהקת. ברור שיש לבחון טענה זו בקפדנות רבה יותר לפני שאפשר יהיה לקבוע זאת בביטחון מלא. עם זאת, הירידה המשתמעת בהיותה של מוטיבציה כלכלית צרה גורם מרכזי להגירה מתיישבת עם ממצאי סקר עדכני של כוונות הגירה בקרב ישראלים, שנערך על ידי המכון הישראלי לדמוקרטיה. ממצאי הסקר הראו שהמניעים לדיווח על רצון להגר קשורים יותר לאורח חיים ולפוליטיקה מאשר לשיקולים כלכליים מסורתיים (יוחנני ואחרים, 2025).

סיכום פרק ההגירה

בשנים האחרונות עזבו את ישראל יותר ישראלים מאי פעם. אף שרוב העוזבים אינם ילידי ישראל וכשליש מהם אינם יהודים, גם ילידי ישראל עזבו במספרים הולכים וגדלים. בסטנדרטים בין-לאומיים שיעור ההגירה הזה עדיין נמוך, אך בסטנדרטים ישראליים הוא גבוה.

הגירה זו היא הפסד, לפחות בטווח הקצר, אף שבטווח הארוך היא עשויה להניב תגמולי נטוורקינג. השאלה אם היא תהפוך להפסד בטווח הארוך תלויה בעיקר בשאלה כמה מן העוזבים יחזרו, ומהם כישוריהם יחסית לכישורים שהיו להם בעת העזיבה. זהו גם ממצא מרכזי בספרות המחקר על הגירה. הגירה בין-לאומית של עובדים בעלי כישורים יכולה להגדיל את ההון המקומי באמצעות גישה לכישורים מתקדמים יותר, רשתות טובות יותר והון רב יותר. תנועות הלך ושוב כאלה אפשרו לאקדמיה הישראלית לשמור על איכותה הגבוהה. הן גם מסבירות, לפחות באופן חלקי, את דירוגה הגבוה של ישראל במדד החדשנות העולמי לשנת 2025 – מקום ראשון בהיקף ההשקעות מקרנות הון סיכון, ובהמשך גם בהוצאות מחקר ופיתוח (מו"פ), בשיתופי פעולה במחקר ופיתוח בין אוניברסיטאות לתעשייה, ובביצוע מו"פ על ידי עסקים.

עד כה, העלייה במספר האנשים העוזבים את ישראל מאז 2023 לא הובילה לעלייה במספר החוזרים. אולם, למען ההגינות, מוקדם מדי לצפות לעלייה במספר החוזרים. בהנחה שחלק מההגירה נבע מהמלחמה, החזרה, שהתחילה לכל המוקדם בנובמבר 2025, תשתקף בנתוני ההגירה לטווח ארוך של הלמ"ס רק באוגוסט 2026 (275 יום לאחר הכניסה לארץ). מכיוון שמשפחות נוטות להגר בחודשי הקיץ, הנתונים על ישראלים חוזרים לא יהיו ברורים לחלוטין עד אפריל 2027.

במקביל מתרחשים בעולם שינויים נוספים שעשויים להשפיע על דפוסי ההגירה של ישראלים. מתוך הכרה ברמות הגבוהות של הגירה יוצאת ב"עידן ההגירה", מספר הולך וגדל של מדינות בעלות הכנסה גבוהה הנהיגו "מדיניות החזרת מהגרים" (ERPs) (Bruzeliuss & Reiss, 2025), שממשיכה ולעיתים אף מגיבה למדיניות הוותיקה שנועדה למשוך אנשים בעלי כישורים מרחבי העולם, ובכלל זה ישראלים (Brücker et al., 2012; Czaika & Parsons, 2017). האפשרות לעבוד מרחוק, ועלויות הדיור הנמוכות הרבה יותר מאשר בישראל, עשויות לספק תמריץ נוסף לחלק מהישראלים לעבור לגור במדינות אחרות, במיוחד במדינות קרובות שהטיסות אליהן נוחות. הגירה כזאת – "הגירת סגנון חיים" (lifestyle migration) – עשויה להסביר חלק ניכר מהגידול באוכלוסייה הישראלית במדינות אירופה, ובעיקר בגרמניה ובקפריסין.¹⁷

עם זאת, יעדים פוטנציאליים רבים הולכים ונעשים פחות אטרקטיביים. סיבה אחת לכך היא העלייה באירועי אנטישמיות כמעט בכל מדינה עשירה עם קהילה יהודית; גוש מדינות מרכז אירופה, ובמיוחד הונגריה וצ'כיה, הם יוצאי דופן. מגמה זו הקשתה על יהודים בכלל, ואולי היא הקשתה במיוחד על ישראלים יהודים, שאינם רגילים לתופעות כאלה. אין לייחס את ראשיתה של התופעה לאוקטובר 2023. כפי שאנחנו מראים במאמר עתידי, מקרי אנטישמיות נמצאים בעלייה כמעט בכל מקום בעולם בעשרים השנים האחרונות. העלייה שלאחר אוקטובר 2023 היא רק השיא האחרון והחמור ביותר.

סיבה נוספת לכך שהגירה עלולה להפוך לפחות אטרקטיבית עבור ישראלים היא שמדינות רבות, במיוחד באירופה, מתמודדות עם אי-ודאויות כלכליות ופוליטיות הקשורות להזדקנות האוכלוסייה, משברים תקציביים, עלייה בחוב ואף ירידה בדירוגי אשראי, מה שמעלה את עלות ההלוואות ויוצר לחצים אינפלציוניים. לצד עלייתן של מפלגות פוליטיות לאומיות – אם לא לאומניות – שלא רק מתנגדות להגירה אלא לעיתים קרובות נוקטות גישה אמביוולנטית כלפי המיעוטים היהודיים הקטנים הקיימים במדינותיהן, גורמים אלו עלולים לפגוע באטרקטיביות של מדינות מסוימות עבור ישראלים וגם עבור הקהילות היהודיות הקיימות בהן.

לסיכום, העובדה שישראל נהנתה במשך זמן רב מהגירה נטו חיובית אינה מבטיחה שהשיעורים החיוביים הללו יימשכו בעידן שבו חיים נוחים נתפסים כיקרים מדי בישראל (עבור ישראלים חסרי אמצעים שאין להם הון משפחתי או עבור מהגרים עם פחות הון), ושוב קיימים פערים ניכרים בהתחייבויות האזרחיות לצד פילוג חברתי ושסע פוליטי עמוק. בד בבד, העובדה שישראלים התרגלו לעבור למקומות שבהם הם יכולים להזדהות כישראלים בחופשיות ובאופן גלוי אינה מבטיחה כי יוכלו להמשיך לעשות זאת.

בכל מקרה, רצוי שמקבלי ההחלטות בישראל ישקלו להרחיב את מסגרת ההגירה המנוהלת, היעילה יחסית, שמופעלת על מהגרים נכנסים – למשל תוכניות מיוחדות לסוגים מסוימים של עולים או הסכמים בילטרליים (דו-צדדיים) מקיפים לעובדים מהגרים בענפי החקלאות, הבניין והסיעוד – ולהחילה גם על מהגרים ישראלים חוזרים. דוח עדכני של מרכז המחקר והמידע של הכנסת שבחן מדיניות השוואתית שנועדה למשוך מהגרים מיומנים במיוחד מראה כי ייתכנו צעדים בכיוון זה (כפיר אורן, 2025). תועלת רבה עשויה להיות גם לנתונים ברמת היחיד שהלמ"ס תוכל לספק לגבי מהגרים שעזבו ומהגרים שחזרו. רק עם נתונים מסוגים כאלה אפשר יהיה למצוא תשובות ברורות יותר לשאלות קריטיות על דפוסי ההגירה העכשוויים, ולאפיין את המהגרים העוזבים ואת אלה החוזרים.

סיכום

בשנים האחרונות החלה תקופה חדשה בהתפתחותה הדמוגרפית של ישראל. הדבר מתבטא בשני אופנים. ראשית, תקופת השיא של ישראל בריבוי טבעי חלפה. בעשורים הקרובים צפוי שיעור הריבוי הטבעי לרדת לכאחוז אחד בשנה; קבוצות גיל גדולות יגיעו לשנות ה-70 וה-80 לחייהן, ומתוך כך יעלה מספר הפטריות בכל שנה בהשוואה למספר הלידות. מספר הלידות ימשיך גם הוא לעלות בעתיד הנראה לעין, כמובן, לפחות בקרב האוכלוסייה היהודית. עם זאת, שיעורי הפרייה ממשיכים לרדת, ועלייה במספר הלידות תנבע יותר ויותר מ"מומנטום אוכלוסייתי" – עלייה במספר הנשים שנכנסות לגילי הפרייה. בסופו של דבר, גם השפעה זו תשכך.

שנית, ישראל נכנסה לתקופה של הגירה נטו שלילית גם כאשר מתייחסים למדד ההגירה נטו האמיתי, כלומר כאשר כוללים גם עולים בזרם המהגרים הנכנסים. זוהי שבירה מובהקת של דפוסי העבר. ישראל חוותה במשך זמן רב הגירה נטו שלילית כאשר מתעלמים מהעולים בצד הכניסה של המאזן הדמוגרפי, אך לא בצד היציאה – ההגירה נטו הטיפוסית שמופיעה בלוחות הלמ"ס (מכיוון שהעוזבים נחשבים ישראלים כאשר הם עוזבים את המדינה). עם זאת, שיעור הגירה נטו אמיתי שלילי הוא יוצא דופן; וכאשר הוא מתקיים שנתיים רצופות, ולפי התחזיות שלנו גם שלוש שנים רצופות, אין לכך תקדים. משמעות הדבר היא ששיעור הצמיחה של ישראל – 0.9% – אינו אירוע חד-פעמי אלא חלק מדפוס חדש.

כשלעצמו, צמצום זה בצמיחה הדמוגרפית אינו בהכרח דבר שלילי. הוא עשוי להפחית לחץ על שוק הדיור – ואכן, ייתכן שהוא כבר תרם לירידה במחירי הדיור לאחרונה – ולספק כמה יתרונות מאלתוסיאניים נוספים. עם זאת, כל שיפוט סופי לגבי צמיחה מצומצמת זו יכול להיעשות רק כאשר נדע יותר על מאפייניהם היחסיים של העוזבים את ישראל, של השוהים בה ושל המגיעים אליה. ללא מידע כזה, כל טענה על רווח או הפסד נטו תהיה חלקית בלבד, ואין לראות בה טענה אמפירית מהותית.

מקורות

- אהרונ, ב' (2025). לעבור לתאילנד – האם זה קל? האם זה קשה? האם תאילנד מקבלת זרים באהבה? בן אהרונ – מחשבים ואנשים.
- אליהו, א' (2025). נתונים על הגירת ישראלים. הכנסת, מרכז המחקר והמידע.
- הלמ"ס (2024). הודעה לתקשורת (22.9.2024): ישראלים שיצאו לחו"ל לטווח ארוך וישראלים שחזרו לארץ לאחר יציאה לטווח ארוך בחו"ל בשנת 2023. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- וינרב, א' (בדפוס). מצוקת שטחי הקבורה וגל התמותה המתקרב. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- וינרב, א' (2020). תחזית אוכלוסיית ישראל, 2017–2040. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- וינרב, א' (2024). סקירה דמוגרפית, 2024: פריון מתבדר, הגירה משתנה ויישובים מתכווצים. בתוך א' וייס (עורך), דוח מצב המדינה: חברה, כלכלה ומדיניות 2024 (עמ' 237–277). מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- וינרב, א', ובלס, נ' (2018). מגמות שינוי ברמת הדתיות בחברה היהודית. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- וינרב, א', צ'רניחובסקי, ד', ובריל, א' (2018). דפוסי הפרייון יוצאי הדופן בישראל. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- זהבי, י' (2025). המושבה הישראלית בקפריסין: עד כמה המקומיים עוינים – והאם יש סיכוי שיחזרו הביתה? כאן, 21 ביולי.
- יוחנני, ל', הרמן, ת', וספוז'ניקוב, א' א' (2025). לעזוב או להישאר? מפת השיקולים והעמדות של ישראלים בנוגע למעבר לחו"ל. המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- כאן (2024). מחפשים נחת בתאילנד: קרובי נרצחי הנובה והמילואימניקים שנסעו להתאוורר. כאן, 24 באוגוסט.
- כאן (2025). הבריחה לתאילנד: המפונים שעזבו לקופנגן וקוסמוי בעקבות המלחמה. כאן, 22 בספטמבר.
- כפיר אורן, נ' (2025). מדיניות למשיכת מהגרים מומחים: סקירה משווה. הכנסת, מרכז המחקר והמידע.
- קפלינסקי, ח' (2023). העולים ממדינות בריה"מ לשעבר בעשור האחרון – נתונים, מגמות ואומדן עלות הסיוע לקליטתם. הכנסת, מרכז המחקר והמידע.
- רייכמן, ר' (2009). הגירה לישראל: מיפוי מגמות ומחקרים אמפיריים 1990–2006. סוציולוגיה ישראלית, (2), 339–379.
- שדה, ש' (2025). יותר ויותר ישראלים עפים לתאילנד, אבל היא פחות ופחות עפה על הישראלים. mako, 15 במאי.

- Boissonneault, M., & Costa, R. (2022). *The intra-European mobility of non-European-born migrants*. QuantMig Project Deliverable D4.3. The Hague: Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute (NIDI)-KNAW/University of Groningen.
- Brücker, H., Bertoli, S., Facchini, G., Mayda, A. M., & Peri, G. (2012). *The determinants of highly skilled migration: Evidence from OECD countries 1980–2005*. In T., Boeri, H. Brücker, F. Docquier, & H. Rapoport (Eds.), *Brain drain and brain gain: The global competition to attract high-skilled migrants* (pp. 66–105). Oxford University Press.
- Bruzelius, C., & Reiss, L. (2025). *Please come back! How and why European governments try to reattract emigrated citizens*. *Comparative Migration Studies*, 13(1), 16.
- Cardona, C., & Bishai, D. (2018). *The slowing pace of life expectancy gains since 1950*. *BMC Public Health* 18(1), 151.
- Castles, S., & Miller, M. J. (1993). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Guilford Press.
- Cohen, Y. (1988). *War and social integration: The effects of the Israeli–Arab conflict on Jewish emigration from Israel*. *American Sociological Review*, 53(6), 908–918.
- Cohen, Y. (2009). *Migration patterns to and from Israel*. *Contemporary Jewry*, 29(2), 115–125.
- Cohen, Y. (2011). *Israeli-born emigrants: Size, destinations and selectivity*. *International Journal of Comparative Sociology*, 52(1–2), 45–62.
- Czaika, M., & Parsons, C. R. (2017). *The gravity of high-skilled migration policies*. *Demography*, 54(2), 603–630.
- Della Poppa, F., Montagna, N., & Kofman, E. (2021). *Onward migration and intra-European mobilities: A critical and theoretical overview*. *International Migration*, 59(6), 16–28.
- Friedlander, D., & Feldmann, C. (1993). *The modern shift to below-replacement fertility: Has Israel's population joined the process?* *Population Studies*, 47(2), 295–306.
- Gold, S. (2004). *The emigration of Jewish Israelis*. In U. Rebhun & C. I. Waxman (Eds.), *Jews in Israel: Contemporary social and cultural patterns* (pp. 445–464). Brandeis Press.
- Gould, E., & Moav, O. (2007). *Israel's brain drain*. *Israel Economic Review*, 5(1), 1–22.
- Hleihel, A. (2025). *Fertility of Jewish and Other women in Israel, by level of religiosity, 1979–2023*. Central Bureau of Statistics.
- ICCOC (2025). *Where do Israelis live in Cyprus? 2025 Survey*. Israel-Cyprus Chamber of Commerce.

- Jasso, G., & Rosenzweig, M. R. (1990). *The new chosen people: Immigrants to the US*. Russell Sage Foundation.
- Kass, D., & Lipset, S. M. (1979). Observations: Israelis in exile. *Commentary* 68(5), 68–72.
- Lahis, S. (1980). *Israelis in America*. The Jewish Agency.
- Menken, J. (1985). *Age and fertility: How late can you wait?* *Demography* 22(4), 469–483.
- OECD (2024). *Return, reintegration and re-migration*. OECD Publishing
- Rothman, K. J., Wise, L. A., Sørensen, H. T., Riis, A. H., Mikkelsen, E. M., & Hatch, E. E. (2013). Volitional determinants and age-related decline in fecundability: A general population prospective cohort study in Denmark. *Fertility and Sterility*, 99(7), 1958–1964.
- Sasson, I. (2025). A new research agenda for social inequalities in mortality: Challenges and open questions. *Population and Development Review*, 51(1), 323–360.
- Staetsky, D. (2025). *Israelis abroad: The transformation of the Jewish diaspora?* Institute for Jewish Policy Research.

נספח

מודל ARMA לחיזוי ההגירה נטו מתוך סך הכניסות והיציאות של ישראלים

אנחנו מחליקים את הנתונים על כניסות ויציאות על פני תקופה של חודשיים כדי להסיר חלק מהתנודות הגדולות בזמן המלחמה, וכמו כן מאפשרים פיגור של חודש אחד כדי להתחשב בחזרתם המאוחרת של ישראלים שיצאו לחופשה או לנסיעת עבודה. המשתנה הספציפי המבטא כניסות/יציאות נטו הוא:

$$Entries(month_m + month_{m+1}) - Exits(month_{m-1} + month_m)$$

אינטואיטיבית, ערך חיובי מצביע על יותר כניסות לישראל מאשר יציאות ממנה, וערך שלילי מצביע על יותר יציאות נטו.

מודל ARMA מקבלים את הצורה: $Y_m = \beta_0 + \beta_1 X_{m-n} + \phi Y_{m-1} + \epsilon_m + \theta \epsilon_{m-1}$

באשר Y הוא המדד הרשמי של הלמ"ס להגירה נטו, הכולל 32 חודשים בין ינואר 2023 לאוגוסט 2025; X הוא המדד החודשי ליציאות נטו שתואר לעיל, הכולל את התקופה מספטמבר 2021 עד אוגוסט 2025; m מסמן את החודש, n מציין מספר חודשים לא מוגדר (אשר שונה לאורך סדרת המודלים), ו- ϵ_{m-1} הוא מקדם הטעות סטנדרטי.

שני המקדמים האחרים נוגעים לליבת היתרון של מודל ARMA על פני רגרסיה מושהה רגילה.¹⁸ ϕ הוא מקדם אוטורגרסיבי הלוכד את ההתמדה של מגמות (חיוביות או שליליות) ב- Y בחודשים רצופים, כלומר אם $\theta > 0$ והיציאות נטו בחודש הקודם היו גבוהות, גם בחודש הנוכחי הן צפויות להיות גבוהות; θ הוא מקדם ממוצע נע הלוכד תנודות קצרות טווח, כך שתנודה מפתיעה בחודש הקודם תשפיע גם על ערך החודש הנוכחי.

אנחנו מעריכים סדרה של מודלים כאלה, כאשר משתנה הפיגור בין יציאות נטו להגירה נטו נע בין 8 ל-13 חודשים. יש לציין שמכיוון שהמשתנה מעובד על פני תקופה של חודשיים ומכיל פיגור של חודש אחד עבור חזרות, הפיגור של 8-13 חודשים מתייחס לתאריך החזרה הסופי: בפועל מדובר בטווח של 10-15 חודשים מהחודש הראשון של היציאה במשתנה החיזוי.

בדיקות χ^2 Wald מאשרות שהפיגור המיטבי בין יציאות נטו להגירה נטו הוא 11 חודשים (כלומר 13 חודשים מחודש היציאה הראשונה). ציוני χ^2 הספציפיים היו כולם מתחת ל-16 כאשר הפיגור היה פחות מ-10 חודשים, קפצו ל-265 עם פיגור של 11 חודשים, ירדו ל-40 כאשר הפיגור היה 12 חודשים, וירדו עוד יותר עבור פיגורים ארוכים יותר.

18 כל הצעדים שתוארו כאן נעשו גם באמצעות רגרסיה מושהה ליניארית (lagged regression). היא זיהתה את אותן מגמות כלליות כמו מודל ARMA, אך מדדי ההתאמה של התחזיות המבוססות על המודל (שתוארו לעיל) היו נמוכים יותר מאלה של ARMA. לכן איננו דנים ברגרסיה המושהה.